

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

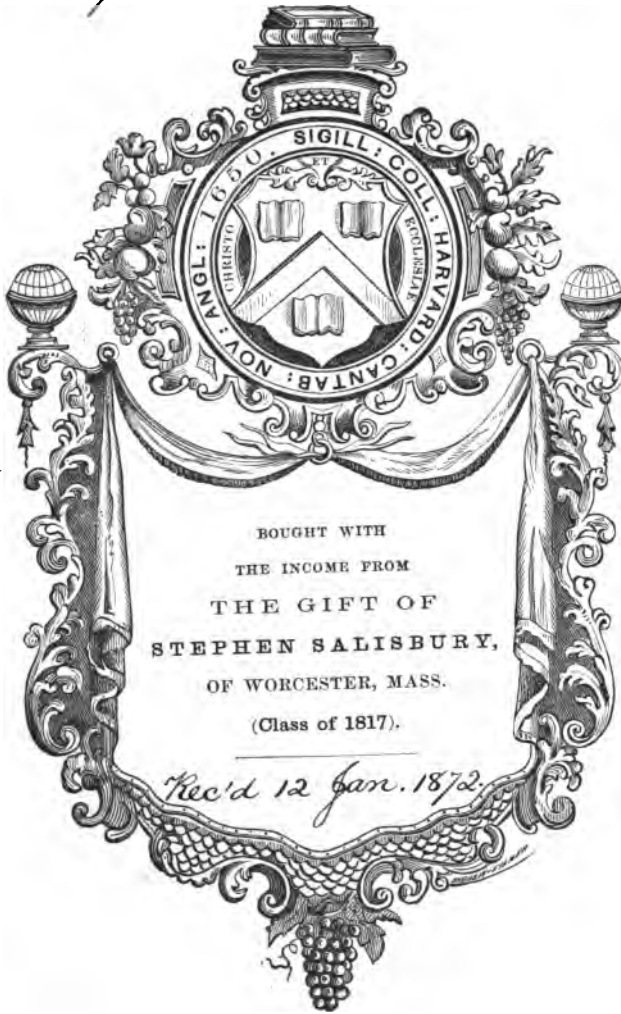
About Google Book Search

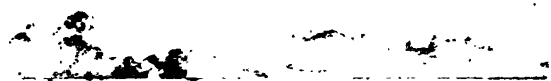
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

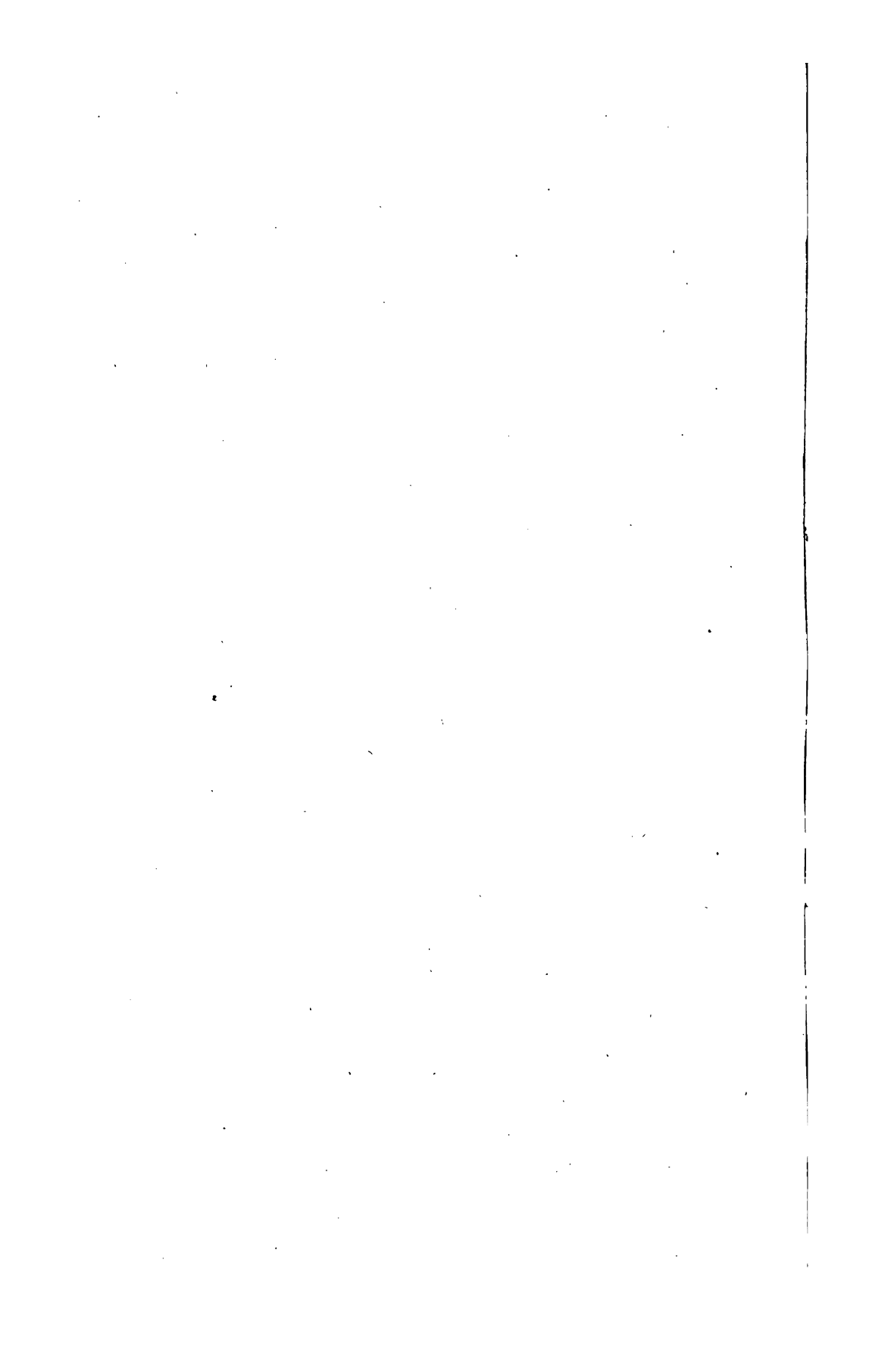
Ga
110
745

Harvard College.
1865.

Ga 110.745.

DE
RAVENNATE ET VENETO
ARISTOPHANIS CODICIBVS.

SCRIPSIT

ALBERTVS DE BAMBERG

DR. PHIL.

---

^c
LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI.

A. MDCCLXV. —

Gal 110.745

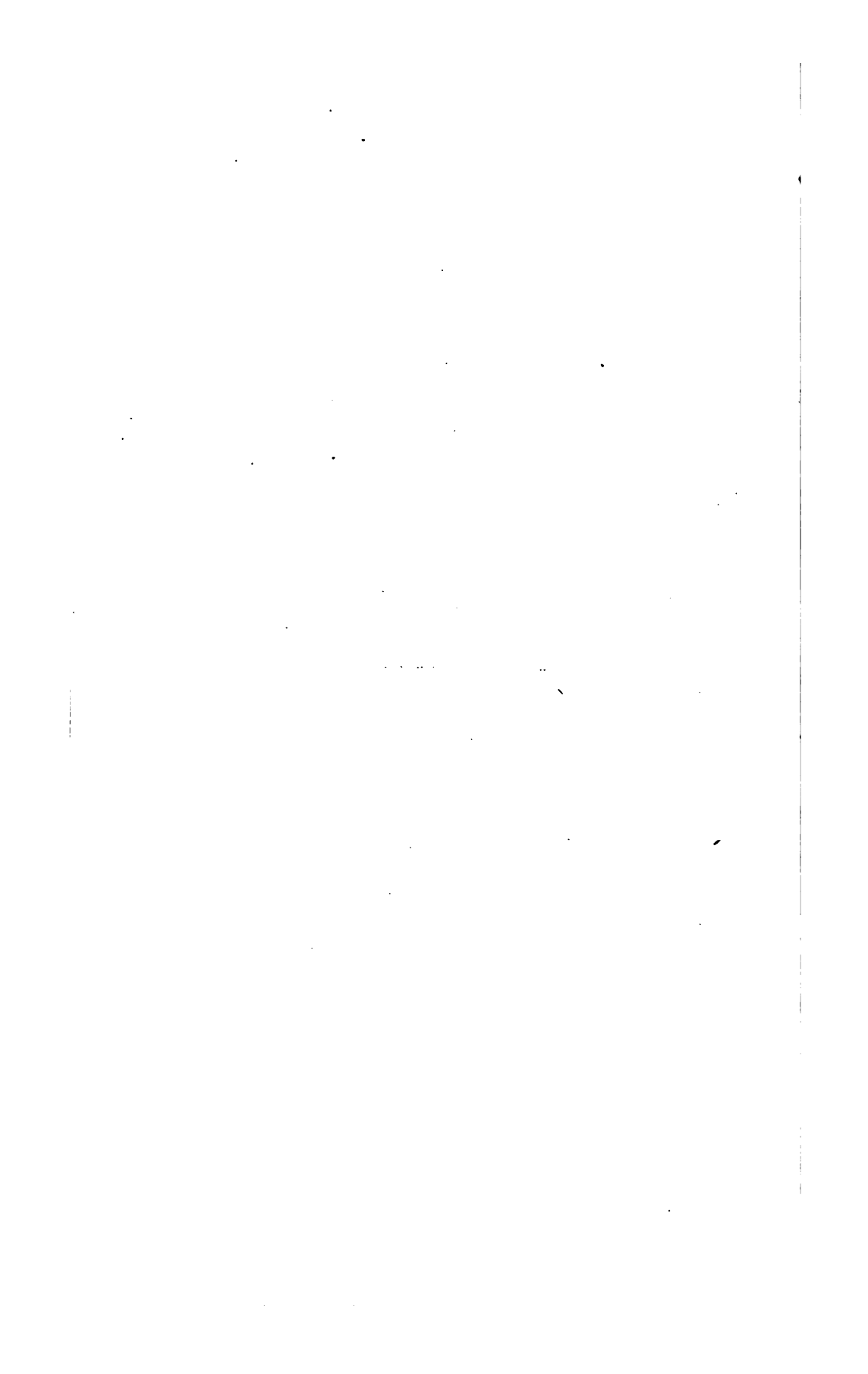
1872. Jan. 22.
Salisbury Fund.

GVNTHERO DE BAMBERG

PATRI OPTIMO

S.

Mirum est tanto poetae, quantus est Aristophanes, philologos adhuc adeo defuisse, ut neglecta prima artis criticae lege optimis codicibus uti quidem vellent, quae vero inter eos intercederet ratio quaerere omitterent. Quamquam fuerunt, qui huius quaestionis necessitatem penitus persentirent, ipse, a quo nunc summos honores peto, philosophorum Bonnensium ordo ante hos paucos annos praemio proposito adulescentes in hac literarum universitate philologiae studiosos excitare studuit, ut quae ratio intercederet inter Ravennatem et Venetum Aristophanis codices investigarent; at frustra. Ego vero ex quo cognitis artis criticae legibus praeclaro poetae operam dare coepi, acgre desideravi firmum beneque dispositum fundamentum criticum. Sed fateor ad hanc quaestionem accedere diu me dubitavisse. Neque enim facile a me intrare poteram, ut in librorum peccatis recensendis tempus consumerem, et diu sperabam fore ut adparatu critico hac luce digno tandem aliquando edito etiam huius quaestionis molestia et difficultas levaretur. Iam illud taedium posui, conlationis vero Ravennatis et Veneti Bekkerianae pleniorum quam quae ex Dindorfii editione Oxoniensi parari poterat notitiam O. Iahnii liberalitati debeo, deteriorum autem codicum lectiones etsi in universum valde dolendum est non omnes notas esse, tamen ad rationem, quae inter optimos intercedat codices, definiendam eas sufficere intellexi, quae in Dindorfii omnium fabularum Oxoniensi, in eiusdem Equitum Pacis Ranarum Lipsiensibus, in Thierschii Pluti editione adnotatae sunt. Itaque constitui demum hanc rem gravissimam in iudicium vocare et sententiam meam cum hominibus doctis communicare.

G. Hermannus in praefatione Nubium editionis p. IX Venetum ita in plerisque rebus omnibus cum Ravennate consentire dicit, ut non videatur dubitari posse, quin ex eodem ambo fonte fluxerint. Quod num iure dixerit homo doctissimus videbimus. Tenendum vero est inde, quod Ravennas et Venetus interdum veram lectionem contra omnes alios codices tuentur, nondum consequi eos ad eundem fontem referendos esse; vitiorum demum singularium communio signum erit communis originis.

Ordiamur ab *E q u i t i b u s*. Perpauca eaque admodum incerta communis utriusque codicis originis vestigia in hac fabula indagare potui. Nam quod Ravennas et Venetus contra omnes alios codices v. 89 ἀληθές pro ἄληθες, v. 213 ποεῖς πόει pro ποιεῖς ποίει, v. 289 τὸν νῶτον pro τὸ νῶτον, v. 749 πυκνήι pro πυκνή, v. 996 Λωροδοκιστί pro Λωροδοκηστί, v. 1388 δ' pro γ' scriptum exhibent, huic in creberrimis et lenissimis corruptelis consensui in hac quaestione nihil tribui potest. Unum tantum locum repperi, ubi maius discidium intercedit inter Ravennatem Venetumque et ceteros. v. 346 enim uterque codex exhibet:

ἀλλ' οἷσθ' ὅπερ πεπονθέναι μοι δοκεῖς; ὅπερ τὸ
πλήθος,

ceteri:

ἀλλ' οἷσθ' ὃ μοι πεπονθέναι δοκεῖς; ὅπερ τὸ
πλήθος,

nisi quod Florentinus (Laurent 31, 15) Γ et ipse ὅπερ praebet, μοι vero omittit; quem codicem sciendum est omnino maxima ex parte ex Ravennate et Veneto compilatum esse¹⁾. In Ravennatis vero et Veneti lectione

1) Hoc ita esse non tam ex eis locis apparet, ubi Γ cum RV in vitiis consentit, quam ex eis, ubi unius lectionem recepit, alterius tamquam variam lectionem adscripsit. Sic Eq. 473 R. προσπέμπων, V. προσπεσών, Γ προσπέμπων γρ. προσπεσών, v. 902 R. πανούργε, V. πόνγηε, Γ πανούργε γρ. πόνγηε, Vesp. 1066 R. ῥώμην, V. γνώμην Γ

primum apparet, μοι ante δοκεῖς suum locum non habere; sed ne ὅπερ quidem, quod miror et Meinekio et Bergkio placuisse, ferri potest. Prorsus enim inaudita est et ipsa huius vocabuli natura exclusa ὅπερ relativi pronominis in interrogativi locum substitutio. Nec Meinekio nec Bergkio dubitavit Vesp. 796 ex Ravennate Veneto Florentino *I* pro ὁρῶς ὅσονπερ κτλ. reponere ὁρῶς ὅσον καὶ τοῦτο δῆτα κερδανεῖς et Eq. 727 codicum scripturae οἷάπερ ὑβρίζομαι Elmsleii emendationem οἷα περιβρίζομαι praeferre ¹⁾. Av. 437 vero σὺ δὲ τοῦσδ' ἐφ' οἷσπερ τοῖς λόγοις συνέλεξ' ἐγὼ φράσον, δίδαξον quominus de interrogativa οἷσπερ pronominis significatione cogites, satis impediris τοῖς articulo addito. Iure igitur in Ravennatis et Veneti communi scriptura offendimus. Contra in reliquorum codicum lectione non solum nihil video quod reprehendi possit — conferri potest Av. 804 οἷσθ' ᾧ μάλιστ' ἔουκας ἐπτερωμέ-

ῥώμην γρ. γνώμην, Av. 23 R. ἦδ', V. οὐδ', Γ ἦδ' γρ. καὶ οὐδ', v. 318 R. ἀφιχθον, V. ἀφικονθ', Γ ἀφιχθον γρ. ἀφικονθ'.

Contra Eq. 1039 ξαι V. ὄν, R. τόν, Γ ὄν γρ. τόν, ib. V. φύλασσε, R. φύλαξαι, Γ φύλασσε v. 1110 V. ἦδη, R. εἶσω, Γ ἦδη γρ. εἶσω, v. 1256 V. γένωμαι, R. ἔσομαι, Γ γένωμαι γρ. ἔσομαι. Sed qui hunc codicem exaravit, liberum sibi servasse iudicium velut ex Eq. 517 videre licet, ubi Ravennas exhibet ὀλλγοῖς πάνν, Venetus ὀλλγοῖς ἦδη, Γ neque πάνν neque ἦδη recepit, saniore haud dubie iudicio usus quam quo Kockius (Mus. Rhen. VIII p. 501) utriusque codicis lectionibus coniunctis demonstrare conatus est scribendum esse:

πολλῶν δ' αὐτὴν πειρασάντων ὀλλγοῖς πάνν δ' ἠ χαρίσασθαι.

Nam quod in codicibus post πολλῶν legitur γὰρ prorsus necessarium esse non difficile est ad intellegendum, δῆ vero post πολλῶν ex Aristophanis dicendi usu rectissime additum est cf. 596. Plut. 253. al. Maxima vero ex parte, non totum hunc codicem ex optimis compilatum esse dixi, quia sunt quae ad neutrum referre possis. Omnino in hunc codicem diligentius inquirendum erit.

1) Simili vitio laborat Soph. O. R. 403 παθῶν ἔγγως ἂν οἷάπερ φρονεῖς, ubi scribendum est οἷ' ὑπερ φρονεῖς.

• νος; εἰς εὐτέλειαν χηρὴ συγγεγραμμένῳ —, verum etiam μοι ut addatur ab Aristophanis dicendi usu clara voce poscitur; videas, quaeso, similes locos hos: Eq. 184 ξυ-
 νειδέναι τί μοι δοκεῖς σαυτῆ καλόν, Nub. 1276 τὸν ἐγ-
 κέφαλον ὡσπερ σεσεῖσθαι μοι δοκεῖς, Vesp. 1405 σωφρο-
 νεῖν ἂν μοι δοκεῖς, Av. 935 πάντως δέ μοι ῥιγῶν δο-
 κεῖς, ib. 1370 εὖ γέ μοι δοκεῖς λέγειν, ib. 1674 δίκαι'
 ἔμοι γε καὶ πάλιν δοκεῖς λέγειν, Thesm. 622 ληρεῖν μοι
 δοκεῖς, Ran. 1220 ὑφέσθαι μοι δοκεῖς, Eccl. 920 δο-
 κεῖς δέ μοι καὶ λάμβδα κτλ. Plut. 364 οὔτοι μὰ τὴν Δή-
 μητρ' ὑγαίνειν μοι δοκεῖς cf. 1060, 1066, ib. 422 ὦ γραῦ
 μαινὰς εἶναι μοι δοκεῖς ¹⁾). Quae cum ita sint, hoc loco
 ✓ dubitari nequit, quin ceteri codices verum servaverint, Ra-
 vennas et Venetus communi vitio laborent coque duplici;
 sed hoc solo loco vix convinces eundem utriusque fon-
 tem fuisse.

✓ At suspicari licet Hermannum non tam ad Equites
 quam ad Nubes, quam edendam sibi sumpserat, respe-
 xisse. Atque in hac fabula manifesta communis horum
 codicum originis insunt vestigia. Neque enim solum le-
 viora vitia communia habent haec: v. 92 Θυρίδιον pro Θύ-
 ριον, v. 243 ἔτριψεν pro ἐπέτριψεν, v. 267 μήπω γε μήπω
 γε pro μήπω μήπω γε, v. 300 ἐς χθόνα pro χθόνα, v. 307
 πρόδομοι pro πρόσδομοι, v. 744 πάλαι pro πάλιν, v. 807
 μόνος pro μόνας, v. 868 ἐστιν pro ἐστ' ἔτ', v. 960 αὐτοῦ
 pro σαυτοῦ, v. 944 παρὰ pro περί, v. 1002 οὐ pro οὖν,
 v. 1081 τε pro ἐστί, v. 1124 ἦνίκα γὰρ pro ἦνίκα ἂν γὰρ,
 v. 1282 οὐδὲν pro οὐδέ, v. 1409 ἐτύπτησας pro ἔτυπτες,
 verum etiam graviora. v. 1198 enim non assequor, quomodo

1) In codicibus legitur σὺ δ' εἰ τίς; ὡχρὰ μὲν γὰρ εἶναι μοι
 δοκεῖς. A. de Velsen (Symb. philol. Bonn. p. 413) Aristophanem
 ὡχρὰ μαινὰς εἶναι μοι δοκεῖς scripsisse suspicatus est; in qua ele-
 gantissima coniectura unum displicet ὡχρὰ adiectivum ad μαινὰς ad-
 lectum. Inde ea scriptura nata est, quam supra recepi.

Hermannus Kockius Bergkiius Meinekiius praeferre potuerint Ravennatis et Veneti communem hanc scripturam:

ὅπερ οἱ προτένθαι γὰρ δοκοῦσί μοι ποιεῖν

huic ceterorum codicum lectioni:

ὅπερ οἱ προτένθαι γὰρ δοκοῦσί μοι παθεῖν

Nam quod Hermannus monuit *ποιεῖν* ab imperitis librariis in hac sede facillime mutari potuisse in *παθεῖν*, etsi homini doctissimo largiri possumus, tamen nobis concedendum erit, si alterutrum interpolatum est, multo maiorem interpolationis speciem *ποιεῖν* praeseferre quam *παθεῖν*. Accedit quod *παθεῖν* Aristophanis usui egregie convenit, cf. Teuffel. ad v. 234. Postremo, id quod rem conficit, qui secuntur aoristi *ἔφελοῖατο* — *προϋτένθενσαν* postulant, ut etiam hoc versu aoristus legatur. Neque hoc solo loco Ravennas et Venetus interpolati sunt, verum etiam v. 1298, ubi cum ceteri codices rectissime exhibeant *ὃ σαμφορα*, hi duo scriptum habent *ὃ Πασία*, quam malam interpretationem esse neminem fugit. Non magis vero quam haec interpolationum communio casui tribui potest communio transpositionum quarundam et lacunarum; namne huius quidem vitiorum generis exempla desunt. Sic v. 601 Ravennas et Venetus exhibent *ταῦρος τραγὸς* pro *τραγὸς ταῦρος*, v. 1164 *ἔνδοθεν τρέχων* pro *τρέχων ἔνδοθεν*, v. 1384 *οὐκ ἂν* pro *ἂν οὐκ*, v. 1081 *ὡς ἔρωτός τε καὶ γυναικῶν ἦττων* pro *ὡς ἦττων ἔρωτος ἐστὶ καὶ γυναικῶν*; omissa sunt in utroque monosyllaba v. 1086 *ἂν*, v. 1198 *γὰρ*, v. 1231 *ἀλλ'*, v. 1499 *καὶ*, v. 1510 *γε*, bisyllaba v. 838 *χρηστὸν* (quod Dindorfius praetermisit), v. 929 *τοῦτον*, v. 1006 *λευκῶ*, v. 1048 *παίδων* (falso enim Dindorfius adnotavit solum Ravennatem hoc vocabulum omittere), v. 1361 *ἔνδον*. Colophonem addit quod duo versus integri in utroque codice omissi sunt, v. 114 et v. 1100.

Ex Vespis si leviora omittere volueris, ad Hermannii sententiam confirmandam adferre poteris Ravennatem et Venetum communi vitio v. 577 exhibere *ἄχρισ*

pro ἄχεις, v. 668 περιπεμφθείς pro περιπεφθείς, v. 890 γενναιοτέρων pro γε νεωτέρων, v. 1254 κατάξαι pro πατάξαι, falso additum habere v. 248 ὦ, v. 263 ὁ Ζεὺς, v. 1287 μ' οἶ, v. 1474 τὰ, omissum v. 90 ἴπι, v. 1062 δῆ¹).

In Pace etiam rariora vestigia invenies. v. 758 uterque codex pro καμήλου exhibet καμίνου, v. 824 ὡς ἔγωγ' ἐπυθόμην pro ὡς ἐγὼ ἔπυθόμην, v. 447 εἰ pro καί, v. 453 ἰὴ τοίνυν ἰὴ ἰὴ pro ἰὴ ἰὴ τοίνυν ἰὴ, additum habet v. 566 τὸν, v. 1099 νῦν.

In Aribus messis non maior erit. Neque multi momenti est, quod Ravennas et Venetus v. 45 καθιδρουθέντε pro καθιδρουθέντε, v. 324 ἐραστάς pro ἐραστά, v. 701 ἐγένετ' pro γένετ', v. 796 ἂν pro αὖ, v. 1624 κἀναρπάσας pro ἀρπάσας scriptum, v. 992 τὸ ante κακόν (quamquam de Veneto Dindorfius tacet) additum, v. 425 καὶ omissum habent.

In Ranis Ravennatis et Veneti haec vitia communia sunt: v. 33 ἔγωγ' οὐκ pro ἐγὼ οὐκ, v. 455 ἱερὸν pro ἰλαρὸν, v. 507 δεῦρ' pro ἀλλ', v. 757 καὶ pro χῆ (cf. Plut. 641 τίς ἢ βοή ποτ' ἐστίν; Lys. 830 τί δ' ἐστίν; εἰπέ μοι τίς ἢ βοή; quos locos Meinekii causa adscripsi, qui καὶ βοή recepit) v. 971 σωφρονεῖν pro ἴω φρονεῖν, v. 907 om. μέν.

In Pluto haec: v. 111 μακρὰν pro μακρὰ, v. 367 ἔχεις pro ἔχει, v. 610 παιδίων pro παιδων, v. 695 ἀνεπαλλόμεν pro ἀνεπανόμην, v. 708 δὲ κύκλω pro δ' ἐν κύκλω, v. 1088 γοῦν pro γὰρ, v. 1096 προσείχετο pro προσίσχεται, v. 301 om. ἡμμένον, v. 397 add. λέγω, v. 576 add. καί.

1) Consulto omisi v. 155, ubi uterque codex πρῶτον exhibet pro ceterorum codicum quam Meinekii praetulit lectione πρότερον quia illud Aristophanis esse confido cf. Eq. 50 λούσαι πρῶτον ἐδικάσας μίαν, ib. 488 ἀλλ' εἰμι πρῶτον δ' ὡς ἐγὼ τὰς κοίλλας καὶ τὰς μαχαίρας ἐνθαδὲ καταθήσομαι, Ach. 383 νῦν οὖν με πρῶτον πρὶν λέγειν ἔασατε ἐνεσκεύασσθαι μ' οἷον ἀθλιώτατον, ubi Aristophanes eodem iure πρῶτον dixit, quo nos in similibus „zunächst, vor allen Dingen.“

Vides non ita multa ea esse utriusque codicis vitia, quae dubitari nequeat, quin ex eodem fonte fluxerint; nam etiam ex eis quae adtuli communibus vitiis sunt, quae quod in utroque codice inveniuntur, casui tribuere possis. Attamen restant, ubi non potes; atque in Nubibus dubitari non potest, quin Ravennatis et Veneti idem fons fuerit. Neque hoc non potest sumi, quod non saepius optimi codices una peccant, archetypi virtuti deberi. Hac de causa concedendum est, videri eos fratres esse. Quod si sunt, quaerendum est, uter patrem magis referat et maioribus pluribusque splendeat virtutibus.

Iterum ab Equitibus ordiamur, in qua sat multi loci inveniuntur, ubi Ravennas solus patri obsecutus esse, Venetus ab eo turpiter descivisse iudicandus est. Hic enim v. 14 falso additum habet σοι, v. 61 εἰθ' ὁ scriptum pro ὁ δέ, v. 70 ὀκταπλάσιον pro ὀκταπλάσια, v. 133 τοῦτον pro τόνδε, v. 143 ἐξολῶν pro ἐξελῶν, v. 175 γ' pro δ', v. 187 οἶον pro ὕσαν, v. 190 τουτί σε μόνον pro τουτί μόνον σ', v. 201 αἶ κεν pro αἶ κα, v. 212 εἴμ' ἐπιτροπεύειν pro ἐπιτροπεύειν εἴμ', v. 236 ξυνώμνυτον pro ξυνόμνυτον, v. 272 πρὸς pro τὸ, v. 354 ἄκρατον pro ἀκράτον, v. 357 ἐκπιών pro ἐπιπιών, v. 365 ἐξελῶ pro ἐξέλξω (Rav. ἐξελλέξω), v. 373 περιτιλῶ pro παρατιλῶ, v. 377 εἰτά γ' pro εἶτα δ', v. 385 οὐκ ἄρ' ἦν pro ἦν ἄρ' οὐ, v. 412 παιδίων pro παιδίου et μαχαιριδίων pro μαχαιρίδων, v. 437 καὶ pro ἦ, v. 511 ἔπη λέξοντας pro λέξοντας ἔπη, v. 537 στυφελισμοὺς pro στυφελιγμοὺς, v. 604 εἰτά γ' pro εἶτα δ', v. 646 τῶν pro οἰ, v. 675 πανταχοῦ pro πανταχῇ, v. 698 ἐὰν pro εἰ, v. 748 ἴν' ἐκεῖνον pro ἵνα τοῦτον, v. 767 ἀντιβεβηκίως pro ἀντιβεβηκίως, v. 768 διατμηθεῖην pro κατατμηθεῖην, v. 776 χαριζοίμην pro χαριόιμην, v. 856 καθαρπάσαντες pro κατασπάσαντες, v. 880 γένωνται pro γένοιντο, v. 902 πόνηρε pro πανοῦργε, v. 1039 ὄν pro τόν, v. 1058 φράζειν pro φράσαι (Rav. φράσαι), v. 1084 φράζεις pro φράζει, v. 1110 ἦδη pro εἶσω, v. 1118 πρὸς τε τόν pro πρὸς τόν τε, v. 1131 οὔτω pro

χοῦτω, v. 1214 ἀλλ' οὐχ pro οὐχ, v. 1239 ἐναντίον pro ἐναντία, v. 1256 γένωμαι pro ἔσομαι, v. 1277 ουτος pro αὐτός, v. 1311 ἄν pro ἦν, v. 1339 ἦν pro ἦ.

Ab his omnibus vitiis Ravennas liber est. Ut vero si duos fratres unum bonos patris mores referentem, alterum omnibus vitiis adfectum videris, hunc a falsis amicis suspicaberis abalienatum esse a patris disciplina, ita Venetum conicies in hac fabula ab alio potius codice pendere quam ab Ravennatis archetypo. Quae coniectura per se quamvis probabilis omni tamen fide careret, si nullus codex extaret, qui eisdem vitiis laboraret. At omnes praeter Ravennatem, quibus quidem Dindorfius usus est, codices easdem, quas tamquam Veneti solius adtulimus falsas lectiones exhibent. Quid igitur certius esse potest, quam his locis Venetum non ex Ravennatis sed ex deteriorum codicum archetypo fluxisse? Scilicet totam Veneti Equites ad deteriorum codicum archetypum referendam esse, non solum ex hoc consensu non consequitur, verum etiam inde, quod Venetus uno loco v. 187 deteriorum codicum lectionem οἶον receptam, Ravennatis vero ὄσον ut variam lectionem adscriptam exhibet, et ex duplicis, de quo supra diximus, vitii communione sat certo conligi posse puto, etiam Ravennatis archetypi aliquam partem in Veneti Equites transiisse.

Ad Nubes pergo. Facile conicies, in hac fabula quia certissima Ravennatis et Veneti cognationis vestigia repperimus, hunc vel nihil vel perpauca ex ceterorum codicum archetypo hausisse. Atque ita est. Duos tantum locos indagavi, ubi cum maiore fiducia dicere possis Venetum ab hoc archetypo pendere, v. 650 et v. 1233. Priore enim loco unus Ravennas ἐπαῖονθ' veram lectionem servavit, quae in omnibus aliis codicibus in εἶτ' ἐπαῖειν depravata est; altero loco in eodem praestantissimo codice ποιους θεούς; monometer nondum ἔν' ἄν κελεύσω γώ σε verbis, quae in ceteris praemissa sunt, oneratus est. Nam

haec verba futile supplementum esse probaverunt mihi Hermannus et Dindorfius.

In proximis fabulis plura Veneti et ceterorum codicum communis originis vestigia inventum iri sperabis; quod longe secus est. In Vespis enim vix plura vel certiora indagabis, quam quod Venetus cum ceteris v. 147 ἐσερρήσεις exhibet pro ἐρρήσεις, v. 175 θάττον pro αὐτόν, v. 239 ἦψαμεν pro ἦψομεν, v. 319 τηροῦμ' pro τηροῦμαι δ', v. 661 τούτων pro τούτου, et v. 458 οὐκ omittit; in Pace cum ceteris v. 31 μήποτ' praebet pro μηδέποτ', v. 233 ἔνδον pro ἔνδοθεν, v. 600 σε λαβόντ' pro λαβόντ', v. 585 δαίμονα pro δαιμόνια, v. 705 ἀφεξόμεσθα pro ἀφησόμεσθα. Nam quod v. 897 in omnibus praeter Ravennatem codicibus omissus est, huic rei propterea magnam vim non tribuo, quia facile etiam diversi librarii a prioribus ἐστάναι ad alterum aberrare potuerunt.

Certiora vestigia Aves continet. v. 23 Venetus deteriorum codicum οὐδ' recepit pro Ravennatis ἦδ', v. 69 ἀλλὰ pro ἀτὰρ, v. 122 ἐγκατακλιθῆναι pro ἐγκατακλινηῆναι, v. 432 quod gravius est, λέγειν κέλευέ μοι λέγειν pro λέγειν λέγειν κέλευέ μοι, v. 491 τορνευτασπιδολυροπηγοί pro τορνευτολυρασπιδοπηγοί, v. 692 Προδίκω παρ' ἐμοῦ pro παρ' ἐμοῦ Προδίκω.

Talia etiam in Ranis inveniuntur. v. 129 Venetus cum deterioribus plerisque κᾶτα pro εἶτα exhibet, v. 317 ἐκεῖνο pro ἐκεῖν' ὦ, v. 520 ἀλγητρίσι pro ὀρχηστρίσι, v. 1019 σὺ τί pro τί σὺ, v. 1035 ἔσχε καὶ κλέος pro καὶ κλέος ἔσχεν, v. 1066 ἀλλ' ἐν ῥακίοις pro ἀλλὰ ῥακίοις, v. 1330 πόνον pro τρόπον, v. 1366 ὅσπερ pro ὅπερ.

In Pluto Venetus cum ceteris v. 56 exhibet φράσον pro φράσεις, v. 641 ἀγγελεῖ pro ἀγγέλλεται, v. 765 σ' ἐν κριβανωτῶν pro σε κρ., v. 999 προσέπεμψεν pro προσάπέπεμψεν, v. 517 δῆ omittit.

Vides eorum vitiorum, quae Veneti ceterorumque codicum communia sunt, non ita magnum esse numerum,

vix tamen minorem, quam eorum quae Ravennatis et Veneti communia supra in unum coegimus. Eodem igitur iure, quo supra Ravennatis, nunc deteriorum codicum archetypum Veneti fontem fuisse et ex duobus illis codicibus hunc tertium compilatum esse dicemus.

Quae cum ita sint, ubicunque Ravennas et Venetus inter se discrepant, non iam quaerendum erit, uter propius ad archetypum accedat, sed utrum Venetus eodem, quo Ravennas an quo deteriores codices fonte usus fuerit.

At inveniuntur loci, ubi dubius haereas, ad utrum fontem Veneti lectionem referas, quippe quae ab utroque aequae aliena sit. Sic Eq. 473 Ravennas alique codices omnes *προσπέμπων* exhibent, unus Venetus *προσπεσών*, Vesp. 675 solus Venetus *δωροφοροῦσιν* pro *δωροδοκοῦσιν*, v. 702 *ἔλαιον* pro *ἄλευρον*, Pac. 1317 *κάπιχορεύειν* pro *κάπικελεύειν*, Ran. 753 *κάμολύνομαι* pro *κάκμαινομαι*, Plut. 871 *πράγματα* pro *χρήματα*, v. 1044 *αἰσχύνομαι* pro *ὑβρίζομαι*. Hae lectiones cum ex neutro fonte haustae esse possint, quaeritur utrum ex librarii ingenio an ex tertio aliquo fonte fluxerint. Mihi quidem illud parum probabile esse videtur, hoc alterum vero factum esse eo magis mihi persuasum est, quo plura accedunt eaque multo etiam certiora tertii fontis vestigia. Quid enim? si Plut. 50 Ravennas *βίψ*, deteriores codices *χρόνψ*, Venetus vero lectionem exhibet admodum singularem *ἔτει*, num tu putas, hanc a librario creatam esse? Vel si ib. v. 1013 in omnibus aliis codicibus scriptum est *μεγάλους ὀχουμένην*, in uno Veneto *μεγάλοισι νῆ Δία*, num tu hoc librarii ingenio dabis? Si velles, ego non concederem. Nec ipse voles, si alios locos contuleris, ubi similes lectiones in Veneto ut variae lectiones in margine tantum adscriptae sunt; his enim locis librarius ipse se tertio aliquo codice usum esse prodit. En haec exempla. Vesp. 1473 Venetus cum ceteris *κατακοσμησαι* recepit, sed adiecit *γρ. κατακλήσαι*; Pac. 1144 Ravennas cum ceteris exhibet *ἄφαυε*, Venetus

ἄφρασε γρ. ἄφρευε, ib. v. 1201 idem cum reliquis δραχμῶν ἐμπολῶ, sed γρ. δραγμαῖς κερδαίνω, Av. 210 cum Ravennate λῦσον, sed γρ. καὶ λῦσον καὶ ἄσον, ubi librarium χῦσον, quod in deterioribus codicibus legitur, scribere voluisse conicio, ib. v. 1396 cum aliis omnibus βαίην, sed γρ. βαίνων, Ran. 63 ἔττους cum ceteris sed γρ. ἐγώ, v. 202, quam variam lectionem Dindorfius silentio praetermisit, ἔχων ἀλλ' ἀντιβὰς cum reliquis, sed γρ. τὰ ρεύματ' ἀντιβὰς, Plut. 106 ἐγώ γρ. ἐμοῦ, ib. v. 367 ἔχεις γρ. μένει, quarum illa Ravennatis lectio est, cum ceteri ἔχει exhibeant, v. 396 τὸν θαλάττιον γρ. τὸν βοιώτιον, v. 1093 ὑπέπιπτον γρ. ἵπεπείρων. Eandem vero vim ei loci habent, ubi, qui Venetum scripsit, scripturam aliquam ab utroque fonte aequae alienam recepit, horum vero ut variam lectionem adscripsit. Cuius generis haec exempla sunt. Venetus Av. 109 pro ceterorum codicum τρόπου exhibet γένους γρ. τρόπον, Ran. 116 pro καὶ σύ γε, quod ceteri praebent, ἵεναι κάτω γρ. καὶ σύ γε, v. 118 ὄπη γρ. ὄπως, v. 309 προσέπιπτο γρ. προσέπεσε pro προσέπεσεν.

Dubitari igitur nequit, quin praeter duos illos tertius Veneti fons fuerit. Videntur vero adeo quattuor fuisse; Plut. 50 enim, ut iam supra vidimus, Ravennas exhibet βίω, deteriores codices χρόνω, Venetus ἔτει, idem vero adscriptum habet γρ. γένει καὶ χρόνω, ex quibus lectionibus aut ἔτει aut γένει necesse est ex quarto aliquo fonte deducta sit. Sed accedit aliud. Illae variae lectiones pleraeque quidem pessimae notae, nonnullae praeclarissimae sunt. Salutiferae enim iam dudum extiterunt his locis: Vesp. 675, 702, ubi Venetus scholiastam et Suidam adsentientes habet, Pac. 1317, 1144, ubi iterum Suidas eandem lectionem ἄφρευε praebet, Ran. 118, in Bergkiana altera etiam Plut. 1013. Spretum vero adhuc est, quod Venetus Plut. 50 praebet, ἔτει. Sed memini Sauppium in seminarii Gottingensis lectionibus mihi probare, usitatissima corruptela correcta scribendum esse: ὡς σφόδρ' ἐστὶ σύμφωρον τὸ μηδὲν

ἀσχεῖν ὑγιᾶς ἐν τῷ νῦν ἔτι. Tam praeclaras lectiones ad eundem, quo perversas, fontem referendas esse mihi persuadere non possum, ita ut etiam magis mihi probetur, praeter Ravennatis et deteriorum codicum archetypos non unum sed duos Veneti fuisse fontes, unum infimi generis, alterum optimum et ex altiore et puriore fonte deductum ipso Ravennate. Si vero mirum tibi videtur, unum librarium quattuor codices inter se diversissimos usurpavisse, tibi sumere licet, fontes illos non una undique confluisse, sed binos sese commiscuisse, his duobus compilatis demum codicibus tertium Venetum effectum esse. Cum autem de his rebus nihil omnino sciri possit, praestat fortasse, quod simplicissimum et si non ad persuadendum tamen ad percipiendum aptissimum esse videtur, ponere omnes quattuor fontes una in Venetum influxisse. Iam enim tu, qui patienter legisti, quae hucusque disseruimus, sollertior te praebebis ipso typhotheta et me praeunte hoc stemma tibi pinges. Ex puncto aliquo, quod *d* littera insignibis, deorsum duas divergentes lineas duces, ita ut laevam brevioram facias dextera. Ad laevam extremam *x* litteram, ad dexteram „deteriores codices“ vocabula adpinges. Iam dexterae lineae duo puncta superius *c*, inferius *b* littera nota et ex utroque in sinistram partem singulas lineas duce. Superiorem lineam extremam „Rav.“, inferiorem „Ven.“ nota ornabis et ex illa media inde a puncto aliquo, cuius *a* littera signum erit, lineam duces ad „Ven.“ notam. Ad eandem singulas lineas duces a punctis *x* et *b* litteris insignitis et a novo aliquo extra harum, quas hucusque duximus, linearum fines ponendo et *y* littera notando.

Hoc stemmate in quo *x* littera ignotum illum optimum, *y* pravissimum codicem significatum esse ipse facile intelleges statim utamur. Eq. 163 Ravennas exhibet τὰς στίχας ὁρᾶς τῶνδε τῶν λαῶν, deteriores codices ὁρᾶς γε τῶνδε τ. λ., unde conligendum est, iam in eo archetypo, quem *c* littera insignivimus, scriptum fuisse ὁρᾶς τῶνδε

τ. λ., in b codice lacunam γε particula ab hoc loco aliena expletam esse; quapropter Venetus veram lectionem ὄρᾱς τὰς τῶνδε τ. λ. non potest non hausisse ex x codice. Similiter factum est, ut ib. 484 Ravennas cum deterioribus codicibus in falsa lectione τὰς κοχῶνας consentiat, unus Venetus veram praebeat τὰ κοχῶνα ¹⁾. Porro Vesp. 21 quod cum deterioribus codicibus Ravennas προσερεῖ, unus Venetus veram lectionem προσερεῖ exhibet, hanc hausisse dicendus erit ex eodem x codice. Eundem in modum explicandae sunt reliquae bonae lectiones, quas Venetus in Vespis contra consentientes Ravennatem et deteriores codices tuetur; has dico: v. 334 τῆ θύρα pro τὰς θύρας, v. 384 ἔσται τοιαῦτα pro τὰ τοιαῦτα, v. 386 κατακλαίσαντες pro κλαύσαντες, v. 472 ἔλθοιμεν pro ἔλθωμεν, v. 480 σοῦσιν pro ποῦσιν, v. 507 cum Suida τυραννικά pro τυραννίδα, v. 565 add. ἀνιῶν, v. 735 add. ἔστιν, v. 749 τί βοᾶς pro τί μοι βοᾶς, v. 806 om. γ', v. 1064 om. γε, v. 1155 παραθοῦ (scribe παράθου) pro κατάθου, v. 1193 καθυτάτην (scribe βαθυτάτην) pro βαρυτάτην, quibus ex eadem fabula fere totidem addere ipse poteris. Similia si quaerere volueris etiam in reliquis fabulis hic illic quamvis multo rariora x codicis vestigia invenies, quae nunc enarrare vix operae pretium est.

Deteximus quattuor unde Venetus haustus est fontes. Quaerentem vero quae ratio in ipso Veneto inter hos fontes intercedat et a quo fonte praeter ceteros ma-

1) Noli v. 711 huc trahere, ubi quam Venetus post διαβαλῶ insertam habet γε particula, cum summa vis non in διαβαλῶ sed in πλείονα insit, ab hoc loco aliena est. Hac de causa mihi non probaverunt homines doctissimi Bergkii (ed. I) κἀγὼ δέ σ' ἔγω καὶ διαβαλῶ γε πλείονα vel (ed. II) κἀγὼ δέ σ' ἔλκων διαβαλῶ γε πλείονα, Sauppium κἀγὼ δέ σέ γε καὶ διαβαλῶ γε πλείονα scribendum esse, multo vero etiam minus mihi Kockius persuasit, quod ipsi in mentem venit, κἀγὼ δέ σ' ἔλξω διαβαλῶ τε πλείονα Aristophanem scripsisse.

xime pendere videatur iubere possumus ad ea respicere, quae exposuimus, unde satis iam apparuit, in *Pace Avibus Ranis Pluto aequo quodam temperamento omnes fontes mixtos esse neque ullum praeter ceteros praevalere, contra in Equitibus deteriorum codicum, in Nubibus Ravennatis archetypum, in Vespis a codicem optinere*. Quae cum ita sint haec mea de his codicibus sententia est, *Veneti auctoritatem in Equitibus longe superari Ravennatis auctoritate, in Nubibus ei parem, in Pace Avibus Ranis Pluto supparem, in Vespis ea multo maiorem esse*.

Haec sunt quae enucleare potuimus ex variis codicum lectionibus; quibuscum compares, quaeso, quae ante hos decem annos Kockius scripsit (Mus. Rhen. IX. p. 512): „Quae ratio intercedat inter librum Ravennatem et Venetum, qui illius praestantiam haud raro aequare videtur, alio loco, si deo placebit, exponam. Quaestio enim est subdifficilis et obscura, ad quam is demum accurate respondere poterit, qui per omnes Aristophanis fabulas pari assiduitate et diligentia et similitudines et discrepantias scripturae pervestigaverit. Unum enim superiore anno „(Mus. Rhen. VIII p. 352)“ monui Venetum videri descriptum esse aut ex Ravennate ipso aut ex eo libro, ex quo etiam Ravennas originem acceperit, aliquot tamen locis tam insignem exhibere lectionis diversitatem, ut ea ex aliis quibusdam libris, non multo recentioribus Ravennate, forsitan etiam vetustioribus hausta esse videatur.“

Iam a codicibus ad poetam transeamus. Cui non minus consuluerimus, si nonnullos locos ab hominum doctorum, qui interdum Ravennatis vel Veneti variis lectionibus se decipi passi sunt, coniecturis vindicaverimus quam si alios nostro Marte illorum codicum ope emendaverimus. Errores vero, ne inutilia agamus, eos potissimum refutan-

dos nobis sumemus, qui vel multitudine et auctoritate eorum, qui eis constricti fuerunt, vel eo sese commendant, quod usus Aristophanis perscrutandi ansas praebent.

Ad alterum genus pertinet Kockii Eq. 177 quam putat emendatio. Legebatur hoc loco :

*γίγναι γὰρ, ὡς ὁ χρησμὸς οὐτοσὶ λέγει,
ἀνὴρ μέγιστος. ΑΑΑ. εἰπέ μοι καὶ πῶς ἐγὼ ἐτλ.*

Ravennas in priore versu inter γὰρ et ὡς interpositum habet ὄντως; qua varia lectione arrepta Kockius (Mus. Rhen. IX p. 500) sic scribendum esse :

γίγναι γὰρ ὄντως, ὡς ὁ χρησμὸς σοι λέγει κτλ.

mihī quidem non persuasit. Nam quod homo doctissimus postulat, ut Demosthenes insiciarium in summum potestatis fastigium escensurum esse maiore vi asseveret, ut hi theologi magis et facilius nobis imponere sibi videntur, si digito monstrantes divina bibliorum sacrorum verba antestentur quam quotvis affirmativis particulis cumulatis, ita Demosthenes ad persuadendum aptius dicit γίγναι γὰρ ὡς ὁ χρησμὸς οὐτοσὶ λέγει quam cum Kockio γίγναι γὰρ ὄντως ὡς ὁ χρησμὸς σοι λέγει κτλ. Et οὐτοσὶ pronomen demonstrativum, cum Demosthenes ad insiciarium de hoc vaticinio nihildum dixerit, necessarium est. Huius igitur versus vulgata scriptura quin ad ipsum Aristophanem redeat auctorem, dubitari nequit. Sed quod in priorem versum non quadrat ὄντως vocabulum fortasse in altero suum locum inveniet. Quid enim, si scribendum esse dixerō ὄντως μέγιστος? At ἀνὴρ vocabulum apud Aristophanem tam saepe quasi fulcrum adiectivo additum est, ut etiam hoc loco a poeta potius quam a librario adiectum esse non possit non videri. Sic infra v. 765 βέλτιστος ἀνὴρ περὶ τὸν δῆμον, v. 873 κρίνω σ' ὅσων ἐγῶδα περὶ τὸν δῆμον ἄνδρ' ἄριστον, v. 1208 ἀνὴρ ἀμείνων περὶ σέ καὶ τὸν γαστέρα, Plut. 209 ὡς ἐὰν γένη ἀνὴρ πρόθυμος αὐτὸς εἰς τὸ

πράγματα, al. 1) Quorum exemplorum similitudine efficitur etiam Plut. 339 praeferendum esse, quod in codicibus legitur, ὡς ἐξαπίνης ἀνήρ γεγένηται πλούσιος, Porsoni, quem editores fere secuti sunt, ἀνήρ. Itaque etiam ἀνήρ μέγιστος verba satis tuta esse videntur a manu emendatrice. Non minus quae secuntur εἰπέ et πῶς ἐγὼ utpote prorsus necessaria. Contra superflua esse videntur quae interiacent μοι et καὶ. Fortasse igitur scribi potest ὄντως ἀνήρ μέγιστος. Ἄλλ. εἰπέ πῶς ἐγὼ κτ.. Sed ne hoc quidem concedo. Cavendum enim est, ne tam tenaces simus propositi, ut tyranni cuiusdam potentissimi et crudelissimi (quot enim perdidit criticorum lusus!) instantis vultus nos non quatiat mente solida, usum loquendi dico, qui hoc loco vetat ne μοι pronomem eiciamus. Per omnes enim Aristophanis fabulas ubicunque εἰπέ vocabulum interrogationem vel ipsum excipit ut Pac. 210 τοῦ δ' εἶνεχ' ἡμᾶς ταῦτ' ἔδρασαν; εἰπέ μοι, vel ea excipitur ut Ach. 318 εἰπέ μοι τί τοῦτ' ἀπειλεῖ τοῦπος —; μοι pronomem additum est 2). Quod casu factum esse non poteris dicere in quadraginta fere quae conlecta habeo exemplis neque cuiquam probabis, qui quidem noverit sermonis communis constantiam. Neque huius legis vis eo levatur, quod bis terni loci Eq. 109 εἶπ', ἀντιβολῶ, τί ἔστι; ib. 142 εἶπ', ἀντιβολῶ, τίς ἐστιν; ib. 1202 εἶπ', ἀντιβολῶ, πῶς ἐπενόησας ἀρπάσαι; et Nub. 900 εἰπέ τί ποιῶν; Vesp. 293 πάντ' ὡς παιδίον, ἀλλ' εἰπέ τί βούλει με πρίασθαι καλόν; Pac. 118 ἔστι τι τῶνδ' ἐτύμως εἶπ' ὡς πάτερ εἶ τι φιλεῖς με excipiendi sunt; illi enim sese ipsi excusant, his patroni existunt anapaesti, ionici, hexameter dactylicus. Nam dici nequit, quantum distet trimetrorum sermo a metro-

1) Cf. Vesp. 923 κινῶν ἀπάντων ἄνδρα μονοφραγίστατον.

2) Eq. 741 ubi vulgo εἰπέ νυν τί δρῶν; legebatur, rectissime Kockius ex Ravennatis lectione εἰπέ μοι νυν reposuit εἰπέ μοι τί δρῶν.

rum. Duo monere libet, quibus hoc discrimen inlustretur; unum, *τε* — *καὶ* particularum coniunctionis in trimetris iambicis admodum rarum esse usum, in ceteris metris creberrimum ¹⁾, alterum in similitudinibus in trimetris nusquam *ὡς* pro *ὥσπερ* dictum vel *τις* adiectum esse, contra Vesp. 694 in tetrametro anapaestico legi *ἐσπουδάκατον κᾶθ' ὡς πρίονθ' ὁ μὲν ἔλκει ὁ δ' ἀντενέδωκεν*, ib. v. 1490 in anapaestico dimetro *πτήσσει Φοῦνιχος ἄς τις ἀλέκτωρ*, ex quibus locis illum a Reisigio (Coniect. p. 313) *χῶσπερ* scribendo emendatum esse etiam ego olim opinatus sum, altero loco ipse *ὥσπερ* scribendum proposui, quorum tamen neutrum recte fieri *δεύτεραι φροντίδες* me edocuerunt. Quae cum ita sint, ne *μοι* quidem pronomine carere possumus; quo quae satis iam defenditur *καὶ* particula etiam eo sese commendat, quod ipsius cum interrogativo coniunctio mirantis et increduli quasi propria est cf. Ach. 86 *καὶ τίς εἶδε πώποτε βοῦς κριβανίτας; τῶν ἀλαζονευμάτων*, Eq. 128 *καὶ πῶς*; vid. Matth. Gr. gr. § 620 d. Non possum igitur quin *ὄντως* vocabulo, qua a Kockio iam donatum erat, civitatem abiudicem. —

Etiam largiorem disputandi materiam praebebit Eq. 676. Legebatur:

ἐγὼ δὲ τὰ κορίανν' ἐπριάμην ὑποδραμών,

in Ravennate vero cum *ὑπεκδραμών* legerent, primum Reisigius Hanovio:

ἐγὼ δὲ τὰ κορίανν' ἐπριάμην ὑπερδραμών,

deinde Fritzschius ²⁾ Kockio et Meinekio:

1) Ran. 1397 Aristophanem *ἀλλ' ἕτερον αὐ ζήτει τι τῶν βαρυστάθμων ὅ,τι σοι καθέλξει, καρτερόν τι καὶ μέγα* scripsisse suspicor pro *καρτερόν τε καὶ μέγα*. Nihil vero perversius esse potest quam quod Bergkii Ran. 513 pro *καὶ γὰρ αὐλητρίς γέ σοι ἦδη ἕδον ἔσθ' ὠραιοτάτη κῶρχηστρίδες ἕτεραι δὴ ἢ τρεῖς*, fortasse scribendum coniecit *αὐλητρίς τέ σοι*, quia hoc casu factum est ut in Veneto legatur.

2) ad Ran. p. 213.

ἐγὼ δ' ἐπριάμην τὰ χορίανν' ὑπεκδραμῶν

scribendum esse probaverunt. Quas emendationes si inter se comparaveris discriminis, quod inter *ὑπεκδραμῶν* et *ὑπερδραμῶν* verba composita intercedit, nulla ratione habita, non poteris in Reisigii emendatione mutationis lenitatem non mirari, offendes vero in proceleusmatico, quo homo doctissimus alterum pedem effici voluit. Ac iure offendes ¹⁾; neque enim Reisigius (Coniect. p. 53—86) data opera demonstrare potuit, in Comicorum graecorum trimetris proceleusmaticum in anapaesti locum succedere posse. Nam ex duodecim quae p. 86 praeter hoc tamquam certissima coegit exemplis unum Eupolidis ap. Mein. Com. II. p. 564 certissime emendavit Hanovius ²⁾: *καὶ μουσικὴ πρᾶγμα ἔστι βαθύ τι κάγκυλον* pro *καὶ καμπύλον*, alterum Eubuli ap. Mein. III p. 252 iam Canterus rectissime scripserat: *στεφάνους ἴσως βούλεσθε· πρότερον* ³⁾ *ἐρπυλλίνους* pro *πρότερον*, Aristophanis vero Ach. 78 cum Morellio Bergkio Meinekio scribendum esse puto: *τοὺς πλεῖστα δυναμένους φαγεῖν τε καὶ πιεῖν* pro *καταφαγεῖν*, quia quod Elmsleius voluit *δυνατοὺς* a sermonis simplicitate longius recedere videtur, ib. v. 437 cum Bentleio Dindorfio Bergkio Meinekio: *Εὐριπίδη 'πειθήπερ ἔχαρισω ταδί* pro *ἔχαρισω μοι*, Ran. 76 cum Bentleio Hanovio Dindorfio Bergkio Meinekio Kockio *εἴτ' οὐ Σοφοκλέα πρότερον ὄντ' Εὐριπίδου* pro *οὐχί*, Lys. 982 sive cum Dindorfio *σὺ δ' εἰ πρότερον* sive cum Bergkio *τίς δ' εἰ σὺ; πρότερον* sive cum Meinekio *σὺ δὲ τίς; πρότερον* scribere males, non dubitabis Reisigii *σὺ δ' εἰ τί; πρότερον ἄνθρωπος ἢ κοῖσαλος* abicere, cui homini doctissimo non verendum est ne iniuriam inferas, si Thesm. 1203 quem ultro intulit τὸ articulo in exilium misso cum editoribus scripseris *σὺ*

1) cf. de hac quaestione Enger. praef. Lysistr. p. XV sqq.

2) Exerc. crit. in com. gr. p. 160.

μὲν οὖν ἀπότρεχε, παιδάριον, τουτὶ λαβών. Restant igitur hi quinque loci:

Plat. ap. Mein. Com. II p. 682 οὗτος τις εἶ; λέγῃ
ταχύ· τί σιγῆς; οὐκ ἔρεῖς,

Aristoph. Vesp. 967 ὦ δαιμόνι' ἐλέει τοὺς τάλαι-
πωρομένους

id. ib. 1169 ὠδὶ προβάς τρυφερόν τι διασαλα-
κώουσιν

id. Plut. 1011 νητάριον ἂν καὶ φάτιον ὑπεκορίζετο

Nicostrat. ap. Mein. Com. III. p. 284 λευκός· τὸ
γὰρ πάχος ὑπερέκλυτε τοῦ κανοῦ.

Si ex septem quos iam correctos adscripsimus Thesmothiazusarum, ex his vero locis Vesperum alterum exceperis, hos ab illis eo differre intelleges, quod thesin eius pedis, qui proceleusmatico effici videtur, uno vocabulo comprehensam habent, cum in illis ab altera theseos syllaba novum ordiatur vocabulum. Atque hoc paullo plus molestiae habere videtur illo, quia proniores sumus ad arsin a novo vocabulo quam ab ultima proximi incipiendam. Hac de causa — quamquam nihil statuo — fortasse versus Platonis Nicostrati Aristophanis Vesperum prior et Pluti defendi possunt, in multo etiam graviolem vero reprehensionem alter Vesperum versus et quem quidem Reisigius voluit Ep. 676 incurrunt.

Neutrum quamvis in hoc omni genere nobiscum consentiens emendandum esse Hanovius sibi persuasit, falsa quadam opinione captus, cuius primus auctor Seidlerus fuit. Is enim in excursu „de dactylo et tribracho in quinta senarii iambici pede“, quem dissertationi „de versibus dochmiacis tragicorum graecorum“ adiecit, „senicos poetas tribachum dactylumque in quinta senarii sede ita praesertim tolerabilem offensionisque suae expertem iudicasse, si cum ipsa quinti pedis arsi soluta novum vocabulum inciperet“ docuit. Cui legi qui repugnant loci cum plerique ita comparati sint, „ut in quinti pedis arsi

vel vocales habeant *ια* sive *ιο* vel consonam ζ “, homo doctissimus suspicatur, „harum litterarum pronuntiationem habuisse aliquid, unde communis regulae violatio commode veniam inveniret“, quod quale fuerit non exponit. At iusto levius rationes subduxit. Primum enim comicorum locos non debebat in censum vocare; deinde si apud tragicos septuaginta exempla extant solutae quintae trimetri arseos, atque ex his sexaginta sunt, ubi ab hac arsi novum vocabulum exorditur, indene consequitur, hoc ex lege quam tragici sibi scripserint ita factum, decem qui restant versus exceptiones esse? Et qualis haec lex fuerit! Si licebat ante ultimum pedem vocabulum conlocare, quod vel iambi vel spondei vel cretici mensuram exaequaret, cur non item, quod tribachi vel dactyli vel paeonis primi? Quid, ut exemplo utar, a ratione reprehendi potest in Aeschyli Eum. 783 ἀλλ' ἐκ Διὸς γὰρ λαμπρὰ μαρτύρια παρῆν? Cum igitur haec lex nec per se probabilis sit neque inter numerum eorum locorum, ubi observata est, atque eorum, qui ei repugnant, iusta intercedat ratio, tota illa Seidleri de *ια, ιο, ερ, ορ* litterarum pronuntiatione sententia omni fundamento caret. Nihilominus in hac periculosa via securus progressus est Eduardus Wunder¹⁾. Cum enim Seidleri legem a quinta etiam in ceteras trimetri sedes transtulisset, eique nonnullos locos repugnare videret, non solum ad eandem *ιον, ιος, ια* litterarum miram pronuntiationem confugit et *πατέρα* bisyllabum, *ἀμφοτέρα* trisyllabum esse voluit, verum etiam „pronominis *τίς* formas *τίνα* et *τίνι* sic fuisse pronuntiatas, ut unius fere syllabae instar essent“ nobis persuadere conatus est. Vellem homines doctissimos aperuisse, quo alio modo *μαρτύρια* vel *ἀμφοτέρα* a poetis in versum recipi potuissent nisi ita ut ab una arsi ad alteram pertinerent. Atque haec erat qua falsa opinione captum fuisse dixi

1) Advers. in Soph. Philoct. p. 23 sq.

Hanovium, qui non dubitavit, quin *κορίαν'* pro bisyllabo et *διασαλακώνισον* pro quinquesyllabo haberi possent, itaque Eq. 676 *ἐγὼ δὲ τὰ κορίαν' ἐπριάμην ὑπερδραμών* et Vesp. 1169 *ὡδὶ προβάς τρυφερόν τι διασαλακώνισον* optimi generis versus essent.

Sed iure editores hos homines doctos ipsis imponere non passi sunt. Ac Vesparum loco iam Dindorfius vidit *διασαικώνισον* scribi posse, Equitum vero versu dubitabimus, utrum vulgatam teneamus an Raveanatis vestigia secuti cum Fritzschio scribamus: *ἐγὼ δ' ἐπριάμην τὰ κορίαν' ὑπεκδραμών*. Quacritur igitur, quid primum Reisingium commoverit, ut vulgatam relinqueret. Verba hominis doctissimi p. 59 haec sunt: „quod in vulgatis exemplaribus reperitur, *ὑποδραμών*, pedibus in hunc modum divisus:

ἐγὼ δὲ τὰ κορίαν' ἐπριάμην ὑποδραμών

eo ita numeri debilitantur, ut etiam fracti quiddam et incompositi habere videantur: et talem omnino versum Aristophanem unquam vel etiam alium quemcunque comicum, qui ad Aristophanis nitorem accederet, nego fecisse.“ Idem p. 57 Ach. 78 lectione codicis B *τοὺς πλεῖστα δυναμίτους καταφάγειν καὶ πιεῖν* numeros effici dixerat „indignos Aristophanis palaestra.“ Ac re vera neminem tam surdis esse puto auribus, quin his numeris offendatur. Ego quidem non potui satis mirari, Bergkium Fritzschii emendationem, qua pravissimum versum subito in elegantissimum commutatum videbam, non recepisse. At etiam magis miratus sum, Av. 1543. omnes editores solius Veneti lectionem *πάντ' ἔχεις* tanti fecisse, ut hunc inelegantissimum versum:

ἦν γ' ἦν σὺ παρ' ἐκείνου παραλάβης, πάντ' ἔχεις

recipere mallet quam *σὺ* pronomine expulso, ceterorum vero codicum *ἅπαντ'* servato versum Aristophani reddere elegantissimum:

ἦν γ' ἦν παρ' ἐκείνου παραλάβης, ἅπαντ' ἔχεις.

Ille versus vero cum eis, qui Reisigio tantopere displicuerunt, id commune habet quod versus post tertiam arsin incisi reliqua pars ex pacone quarto et, qui hunc excipit, cretico consistit. Tales igitur versus num Aristophanes admiserit, diligentius quaerendum esse videtur.

Ac duo huius generis, quae quidem apud Meinekium extant, exempla utique emendanda sunt Vesp. 1223 ἄληθες; ὡς οὐδ' εἰ Διακρίων δέξεται et Ran. 57 ἀλλ' ἀνδρός; — ἀππαπαῖ. — ξυνεγένου Κλεισθένει.

Priore loco Ravennas et Venetus consentientes tradunt:

ἄληθες; ὡς οὐδείς γε Διακρίων δεδέξεται.

Hunc versum levi ultimi verbi mendo correcto:

ἄληθες; ὡς οὐδείς γε Διακρίων δέξεται

nondum persanatum esse ex eis, quae supra de proceleusmatico exposita sunt, apparet. Sed ne γε quidem sublato ea ratione hunc versum emendaveris, quae nihil dubitationis habeat (unde enim γε irrepsisse dices?) nec omnem difficultatem removeris. Quid enim? nonne expectas Philocleonem dicturum fuisse: ἄληθες; ὡς οὐδείς γε Διακρίων δέξομαι? hoc enim quippe quod primum sit, si quid, addendum erat. Iam si tecum reputaveris, si legeretur:

ἄληθες; ὡς οὐδείς γε Διακρίων v—

et versum optimum fore nec quicquam desideratum iri, imo responsionem tam plenam quam strictam existuram esse, δέξεται vero verbum et versum destruere et per se molestum esse, si deinde animadverteris, quam facile hoc verbum orationis vel explicandae vel explendae causa a male sedula manu addi potuerit, non poteris quin mihi concedas, rectissime et verissime Dobraeum δεδέξεται ut glossam explosisse. Nec quicquam potest esse certius, quam huius omnis loci hanc esse rationem, ut Bdelycleo filius, qui antecedunt, versibus, qui nobilissimi viri in con-

vivio praesint, Philocleoni patri exponat, eumque ut coram eis bene cantet his verbis admoneat:

τούτοις ξυνὼν τὰ σκόλι' ὅπως δέξει καλῶς,

is vero hanc admonitionem aegre ferat et omnes Diacrios in cantando se superaturum esse gloriatur. Illi enim irae indicandae optime ἄληθες vocabulum inservit vid. Κοκκ. ad Nub. 841 et ad Av. 174. I'ε vero particula quam servandam esse iudicavimus prorsus ex more addita est cf. Plut. 901 σὺ φιλόπολις καὶ χρηστός; — ὡς οὐδείς φ' ἀνὴρ. Non dubito igitur, quin ab omni parte tutum sit quod posuimus huius versus membrum: ἄληθες, ὡς οὐδείς γε Διακρίων v —, cui si probabiliter adiecerimus iambicum aliquod vocabulum, omne, opinor, punctum tulerimus.

Ad versum qui sequitur ἐγὼ εἴσομαι· καὶ δὴ γὰρ εἴμ' ἐγὼ Κλέων Richter us haec adnotavit: „Libet synizesis exempla non ita rara apud Arist. sint, scripserim tamen τὰχ' εἴσομαι pro ἐγὼ εἶσο.“ Ni fallor, homo doctissimus sensum quendam veri rectissime hoc loco secutus est, sed acrius instandum erat. Negandum erat ullo alio loco apud Aristophanem — ω vocalem cum εἶ — diphthongo ita concurrere, ut illa vel cum hac coalesceret vel corriperetur. Ne apud tragicos quidem talis quam dicit synizesis invenitur nisi Soph. Phil. 585 ἐγὼ εἶμ' Ἀτρεΐδαις δυσμενής· οὗτος δέ μοι, qui locus emendandus est. Quid enim? num tu putas Sophoclem duobus deinceps versibus Ἀτρεΐδαις ipso nomine appellaturum fuisse, cum priore versu pronomine uti liceret? Ego quidem non dubito quin v. 585 Ἀτρεΐδαις glossa sit et Sophocles scripserit:

*ἐγὼ σφιν εἶμι δυσμενής· οὗτος δέ μοι
φίλος μέγιστος, οὐνεκ' Ἀτρεΐδαις στυγεῖ.*

Itaque Richter us non debbat dubitare, quin Vespasium ille versus corruptus esset. Sed bene excogitatum est, quod reponendum duxit τὰχ' εἴσομαι. Hoc enim quam maxime requiritur, ut Bdelycleo patri glorioso re-

spondeat, eum statim in iudicium vocatum iri. Nec quicquam huic coniecturae obicere potes nisi quod iusto violentior sit. Quid vero, si quod Richtero delendum visum est ἐγὼ pronomen ex hoc quidem versu expellendum esse concessero, eodem vero eum, qui proxime antecedit, explendum et sic scribendum esse dixerō:

τούτοις ξυγὼν τὰ σκόλι' ὅπως δέξει καλῶς.

ΦΙΛ. ἄληθες; ὡς οὐδεὶς γε Διαικρίων ἐγώ.

ΒΔ. τάχ' εἴσομαι· καὶ δὴ γὰρ εἴμ' ἐγὼ Κλέων.

Emendatum esse confido hunc locum, quem quibus coniecturis homines docti vexaverunt, eas enarrare me supersedere posse putavi, simulque a metrica illa difficultate liberatum.

Brevius disputare licet de Ran. 57; omnis enim huius versus deformitas non Aristophani sed Meinekio vitio danda est, qui ante Κλεισθένει qui traditur τῷ articulum sine iusta causa eiecit. Imo articulus paene necessarius est, quia Clisthenes, cuius Hercules hic mentionem inicit, idem est atque is, cum quo Dionysum, cum ἐπεβάτευον Κλεισθένει dixisset, idem Hercules v. 49 suspicatus erat rem habuisse, hoc ipsum vero, se ad id respicere, quod antea Dionysus prodiderat, non poterat Hercules graece simplicius quam articulo Κλεισθένει nomini praeposito significare. Quod autem nunc ἀπαπαῖ pro ἀππαπαῖ scribendum est atque hac interiectione Vesp. 309 maesti senes utuntur, cum hoc loco Dionysus non, quod Kockius voluit, neget sed aiat, haec res nō tibi scrupulum inicit, harum interiectionum significationis admodum fluctuantis exemplum obiter adferam.

Scholiasa Venetus ad Pac. 180 haec adnotat: διπλῆ καὶ εἰσθεσις εἰς ἰάμβους ρκς', ὡν τὸ τελευταῖον „καὶ νησιώτας· δεῦρ' ἔτ' ἢ πάντες λεώ.“ ἐπ' ἐνίοις δὲ ἀντιγράφοις μετὰ στίχους νά' ἐστὶ κωλάριον τόδε „τί φησι;“ καὶ μετ' ἄλλους λή τόδε „ἐὶ ἰή.“ Parum recte Duebnerus eodem quo Dindorfius constrictus errore verbis μετ' ἄλλους λή

uncis inclusum addidit v. 268. Hoc scholium enim ad v. 173, unde trimetri iambici exordiantur, pertinere ut inde concludi poterat, quod scholiasta Venetus ad v. 154 anapaesticum tantum systema, Aldinae vero scholiasta etiam septem qui secuntur iambicos trimetros descripserat, ita luculentissime inde apparet, quod si numero 172 addis numerum ρκς' numerum 298 efficis i. e. eius versus numerum, qui ultimus est ex his iambicis, καὶ νησιώτας· δεῦρ' ἔτ' ὦ πάντες λεώ. Ex his quae exposui scholiastam Venetum si interpretatus eris, intelleges eum testari, antiquo aliquo tempore in codicibus quibusdam post v. 223 existisse κωλάριον τόδε „τί φησι“, post v. 261 τόδε „ἰὴ ἰή.“ Iam quod priore loco sese invenisse tradit, dummodo φησι in φησι mutemus, optime quadrat in Aristophanis verba. Similiter enim extra versum τί φησι; interrogationi praemisum est Nub. 235 τί φησι; ἢ φροντὶς ἔλκει τὴν ἰκμάδ' εἰς τὰ κάρδαμα; et Eq. 1346 τί φησι; ταυτί μ' ἔδρων, ἐγὼ δὲ τοῦτ' οὐκ ἤσθόμην; Cum ποῖος vero coniunctum legitur τί λέγεις σύ; vel τί σὺ λέγεις; Vesp. 1378 τί λέγεις σύ; ποῖος ὄζος; et Av. 1233 τί σὺ λέγεις; ποῖοις θεοῖς; IP. ποῖοισιν; ἡμῖν τοῖς ἐν οὐρανῷ θεοῖς. Cum igitur τί φησι; εἰς ποῖον; minime ab Aristophanis dicendi usu abhorreat, idem vero tam exquisite dictum sit, ut vix videri possit ab aliena manu additum esse, non dubito quin ex ignotis illis codicibus τί φησι; recipiendum sit. Eo minus dubitari potest, quin etiam quod de ἰὴ ἰή scholiasta tradidit ad bonum fontem redeat. Ac postquam Polemus Cydoemum iussit pistillum ab Atheniensibus petere, terrore commotus Trygaeus rectissime exclamare videtur ἰὴ ἰή. Quae vero hoc loco metuentis simul et dolentis, eadem interiectio v. 195 cavillantis, v. 455 adeo exultantis est.

Ut igitur ad propositum redeamus, Ran. 57 sine ulla dubitatione mecum scribes:

ἀλλ' ἀνδρός; — ἀπαπαῖ. — ξυνεγένου τῷ Κλεισθένει.

His duobus erat quo tempore aliud exemplum adici

posse opinabar, Ran. 83, qui versus apud Meinekium sic scriptus est:

Ἀγάθων δὲ ποῦ σθ'; — ὅπου 'στ'; ἀπολιπὼν μ' οἴχεται,

in codicibus vero sic;

Ἀγάθων δὲ ποῦ 'στιν; — ἀπολιπὼν μ' οἴχεται.

Nam spes erat fore ut ante οἴχεται una syllaba addita optima versus species restitueretur. Sed quod ex Suida s. v. Ἀγάθων Dindorfius Kockius Bergkiius receperunt ἀπολιπὼν μ' ἀποίχεται, parum Aristophaneum esse nemo negabit, qui quidem sciat, Vesp. 1261, quo solo loco legebatur, recte Bergkium scripsisse ὡστ' ἀφείς σ' ἀπέρχεται. Contra ἀπολιπὼν μ' οἴχεται rectissime dictum est; nec facile monosyllabum, quod quamvis superfluum sine detrimento interponi possit, invenies. Hac de causa nunc mihi persuasum est, hanc versus partem intactam relinquendam esse. Priori vero parti Ἀγάθων δὲ ποῦ 'στιν; augendae et Meinekii et Cobetus ¹⁾ ita consuluerunt, ut dubius haereas, utrum quod Meinekii voluit, praeferas an quod Cobeto placuit:

Ἀγάθων δὲ ποῦ πότ' ἐστ'; — ἀπολιπὼν μ' οἴχεται.

Quamquam utraque emendatio corrueret, si vere Reisigius ²⁾ dixisset, in fine enuntiatorum interrogatorum Aristophanem noluisse ἐστὶν copulae ultimam elidī. Fatendum enim est, cum plus quinquaginta versibus haec lex observata sit quinque tantum ei repugnare, hos dico:

Ach. 178 τί δ' ἐστ'; — ἐγὼ μὲν δευρό σοι σπονδάς
φέρων

Nub. 214 ἀλλ' ἢ Λακεδαιμῶν ποῦ σθ'; — ὅπου
'στιν; αὐτή.

Pac. 187 πατήρ δέ σοι τίς ἐστ'; — ἐμοί; μαρτώτατος.

Av. 90 μὰ Δι' οὐκ ἔγωγε ποῦ γάρ ἐστ'; — ἀπέπτατο.

1) Mnem. II. p. 213.

2) Diar. Jen. a. 1817. nr. 223.

Ran. 1220 *Εὐριπίδῃ — τί ἔσθ' ; — ὑφέσθαι μοι δοκεῖ*¹⁾.

Sic enim Meinekius hos locos scripsit. At clamans, cum codicibus in hac quaestione diiudicanda nihil tribuendum sit, eodem iure ubique *ἔστιν* vel *᾽στιν* quo *ἔστ'* et *᾽σθ'* scribi posse. Sed videas, quaeso, ne si hoc volueris etiam maioribus angustiis premaris. Effecturus enim es, ut singulae theses in duas partes ita dissecentur, ut una ad unius, altera ad alterius personae verba pertineat; quod non video quibus aliis exemplis tueri possis quam his:

Ach. 800 *αὐτὸς δ' ἐρώτη. — χοῖρε χοῖρε. — κοῦ κοῦ.*

Pac. 195 *ἔθι νυν κάλεσόν μοι τὸν Ἀλ'. — ἰὴ ἰὴ ἰὴ.*

Ach. 912 *φαίνω πολέμια ταῦτα. — τί δαὶ κακὸν παθῶν —*

Nub. 1192 *ἵνα δὴ τί τὴν ἔννην προσέθηκεν. — ἔν' ὦ μέλε —*

Ex his vero exemplis tertium et quartum emendata sunt in editione Meinekiana, ubi rectissime priore loco *τί δέ*, altero *πρὸς ἐθέτηχ'* legitur (cf. Vesp. 793 *ὁ δέ τί πρὸς ταῦτ' εἶπ'*; — *ὅ, τι*, ubi non vereor, ne cum Reisingio scribas *εἶπε, τί*); reliqua duo autem nihil valent quia interiectionum singularis ratio est. Multo vero etiam minus in auxilium vocare poteris, quod Nub. 664 in Hermanniana Kockiana Meinekiana legitur:

πῶς δὴ; φέρε'. — ὄπως; ἀλεκτρονὸν ἀλεκτρονῶν.

Nam non solum haec scriptura soli Hermanni ingenio debetur, verum etiam non magis Aristophanica esse videtur quam codicum *πῶς δὴ; φέρε.* — *πῶς; ἀλεκτρονὸν ἀλεκτρονῶν.* Ego certe nusquam in his undecim fabulis *φέρε* vocabulum interrogationi postpositum inveni; qua de causa ego Aristophanem scripsisse suspicor:

1) Consulto omisi Pac. 41 *τοῦ γὰρ ἔστ'*; — *οὐκ ἔσθ' ὄπως*, quia hunc versum sanum esse nondum mihi persuasum est, atque Ran. 1077 et Thesm. 498, non quod Reisingius eos emendaverit, sed quia hi fortasse rhetoricam interrogationis speciem excusare possunt.

πῶς δῆ; φέρε πῶς; — ἀλεκτροῶν κάλεκτροῶν.

Cum igitur qui quinque illis locis ἔστιν vel ὅστιν scripserunt, omni exemplorum ope destituti sint ¹⁾, nos vero, qui ἔστ' et ὅστ' scribendum ducimus, eos locos in partes vocare possimus, ubi aliorum vocabulorum ultimae syllabae in fine interrogativorum enuntiatorum elisae sunt, ut Plut. 132 τίς οὖν ὁ παρέχων ἔστιν ἀντῶ τοῦ θ'; — ὅδι, concedendum est, Reisigiū non detexisse, quam legem Aristophanes sibi ipse scripserit, sed invito imposuisse. Ne vero mireris, non plures esse locos, ubi ἔστιν copulae ultima elisa sit, id ipsum reputa etiam in aliis vocabulis per omnes Aristophanis fabulas ad summum vicies factum esse.

---

1) Noli desiderare Vesp. 1369 τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; — ποίαν ἀλητροῖδα; quem versum corruptum esse non tam huius elegantiae legis violatio arguit quam ποίαν pronominis interrogativi prioris syllabae correptio, quae ex quo Aesch. Suppl. 911 pro ἐκ ποίου φρονήματος legitur ἐκ τίνος φρ. omni exemplorum similitudine destituta est. Quomodo emendandus sit hic versus, dubitari potest; sed quin et quod Florens Christianus (πῶς; ἀλητροῖδα;) et quod Meinekius scribendum proposuit (τὴν ἀλητροῖδα;), ab Aristophanis consuetudine abhorreat, non poterit dubitari. Mihi videtur inde proficiscendum esse, quod in hoc versu nihil est, quod reprehendi possit, abici vero salva sententia unum potest ἀλητροῖδα verbum, quod idem facile ex proximis repetitum vel ad interpretandum adscriptum esse posse quivis concedet. Iam enim sine temeritatis vitio hoc vocabulo expulso hanc versus partem ut prorsus firmam ac tutam statuere:

τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; — Ποίαν — υ —

et relicuam partem quolibet cretico vel dactylico vocabulo explere possumus. Atque ego quidem suspicor adlocutionem interiisse quales hae sunt: ὠλεθρε, φῆυρέ, ὠ φθόρε, ὠ μέλε, ὠ τάλαν, ita ut e. gr. totus versus scribendus sit:

τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; — ποίαν, ὠ λεθρε;

cf. τί δ'; οὐχὶ πειθαρχεῖν με τοῖς νόμοισι δεῖ; — ποιοῖσιν, ὠ δὲ στήνε; — τοῖς δεδομένοις.

Nullus igitur dubito, quin Aristophanes vel quod Cobetus vel quod Meinekius coniecit, re vera scripserit. Itaque iam deprehendimus unum sat certum eius versuum generis exemplum, quod Reisigii et nostras aures tantopere offendit. Sed etiam certiora haec accedunt:

Ach. 538 οὐκ ἠθέλομεν δ' ἡμεῖς δεομένων πολ-
λάκις

ib. 1022 τί δ' ἔπαθες; — ἐπετρίβην ἀπολέσας
τὼ βόε

Eq. 113 φέρε νυν ἐγὼ μαντῶ προσαγάγω τὸν χόα

ib. 1374 ποῦ δῆτα Κλεισθένης ἀγοράσει καὶ
Στράτων

Pacl. 439 μὰ Δ' ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ διαγαγεῖν τὸν βίον

Av. 1290 ὠρνηθομένον δ' οὕτω περιφανῶς
ὥστε καὶ

ib. 1401 χαριεντά γ' ὦ πρεσβῦτ' ἐσοφίσω καὶ
σοφά

ib. 1406 Λεωτροφίδῃ χορὸν πετομένων ὄρνέων

Eccl. 543 οὐκὸν λαβεῖν γ' αὐτὰς ἐδυνάμην οὐ-
δαμοῦ

Plut. 664 ἦσαν δέ τινες κἄλλοι δεόμενοι τοῦ θεοῦ¹⁾

ib. 720 καὶ σχῖνον εἶτ' ὄξει διεμενος σφηττίφ.

Haec duodecim exempla docent, ab Aristophanis certe metrica arte non iam posse improbari, quos emendandos esse supra nobis persuasum erat, Equitum illum, unde exorsi sumus et Avium versum. Atque hoc quidem loco cum sola aurium offensione commoti σύ expellendum esse censuerimus, has vero pro Aristophane nimis subtiles fuisse intellectum sit²⁾, restituendum erit quod vulgo legebatur:

1) Hunc versum Carioni continuandum esse existimo.

2) Omnino experientia iterum atque iterum me docuit, Aristophanem in versibus pangendis non eam diligentiam posuisse quam suspiceris, nobisque cavendum esse, ne quod auribus nostris displi-

ἦν γ' ἦν σὺ παρ' ἐκείνου παραλάβης, πάντ' ἔχεις
 idque eo magis faciendum erit, quod πάντ' ἔχειν fere
 formula fuisse neque unquam pro πάντ' ἔχεις dictum esse
 videtur ἅπαντ' ἔχεις cf. Kock. ad. Av. 1352. 1460. In
 Equitibus vero si etiam nunc, ad quam sero redimus,
 Fritzschi coniecturam tueri volueris, demonstrandum erit,
 ὑποδραμιών ferri non posse vel certe ὑπεκδραμιών vel quod
 Reisigius maluit ὑπερδραμιών longe praestare. Nam ei rei
 soli, quod Ravennas quamvis optimus codex ὑπεκδραμιών
 exhibet, non ita multum tribuendum esse inde intellegitur,
 quod v. 742 Parisini codices A et C et ipsi aperte corrupti
 pro ὑποδραμιών praebent ὑπεκδραμιών. Sed neque in Reisigii
 neque in Fritzschi lectione nihil est, in quo offendamus.
 In ὑπερδραμιών enim aegre desideratur obiectum quale
 ἅπαντας, ὑπερδραμιών vero evitandi notionem continet quae
 huc minime quadrat. Contra optime dictum est τὰ κο-
 ριάνν' ἐπριάμην ὑποδραμιών. Ὑποτρέχειν enim in vulgus
 notum est de eo dici, qui alius benevolentiam officiis
 captet. Atqui insiciarius in eo erat, ut praeclaro dono
 senatores sibi conciliaret. Quid igitur obstat, quominus
 narret ἐγὼ δὲ τὰ κοριάνν' ἐπριάμην ὑποδραμιών ἅπαντα

ceat et apud ipsum poetam bis terve tantum recurat, ab eo alienum
 atque hos locos emendandos esse censeamus. Quod cum latius pra-
 teat uno exemplo probare libet.

G. Hermannus ad Nub. 816 (817 Mein.) οὐκ εὖ φρονεῖς μὰ
 τὸν Δία τὸν Ὀλύμπιον observavit Δία non inveniri sic positum. ut
 ultima in ictu sit nisi Lys. 24 καὶ νῆ Δία παχύ, quem tamen versum
 de vitio suspectum habet. Neque iniuria hunc versum ut spurium
 seclusisse videtur Meinekius. Sed Hermannus recte fecit, quod in
 Nubibus nihil mutavit, cum Meinekius et qui eum secutus est Koc-
 kius scripserint: μὰ τὸν Δί' οὐ τὸν Ὀλύμπιον, quam scripturam quo-
 modo eis quae ad v. 1066 adtulit, exemplis defendat Kockius ipse
 viderit. Οὐ μὰ τὸν Δί' οὐκ εὖ φρονεῖς graece dici potest, οὐ μὰ
 τὸν Δί' οὐ τὸν Ὀλύμπιον quamvis probatum Meinekius tamen soloe-
 cum est.

κτλ.?¹⁾ Res vero simplicissima haec est. Insiciarius postquam cum senatoribus (qui enim cupidissimorum gressus superare potuerit?) in forum venit, sed dum hi in pisciculos irruunt condimenta omnia coemit; atque haec deinde senatoribus liberalissime donat.

Aliis locis Venetus hominibus doctissimis fraudi fuit. Ves p. 247 cum omnes praeter Venctum codices *λαθών τις* exhibeant, is vero *λίθος τις*, Hermannus Bergkiius Richterus Meinekius scripserunt:

μή που λίθος τις ἐμποδὼν ἡμᾶς κακόν τι δράση.

Ac fateor me ipsum primum hac sola de causa in hac scriptura offendisse, quod me mirum habebat, veram lectionem *λίθος* in ceteris codicibus in *λαθών* depravatam esse. Mox vero ipsa scriptura displicere coepit, quia *ἐμποδών* participium flagitare videbatur, quo cum subiecto coniungeretur. Iam cum *μή που* et *ἐμποδὼν ἡμᾶς κακόν τι δράση* verba prorsus firma et ab omni parte tuta essent, nihil relicuum erat nisi ut *λίθος τις* mutaretur. Tunc demum intellexi, ceterorum codicum scripturam *λαθών τις* recipiendam, Veneti *λίθος τις* glossam esse. Quid enim? num si senex dicebat *μήπου λαθών τις ἐμποδὼν ἡμᾶς κακόν τι δράση*, haec verba aliter intellegi poterant quam de lapide in ipsa via latenti? scilicet latro non *λανθάνει ἐμποδὼν* sed in insidiis latet. Senem vero ludere etiam in vulgata lectione intellegitur; nam rerum natura conversa lapidem dicit se offensurum esse, cum, si quis, ipse in lapide offensurus sit. Quidni igitur ambiguitatem expleat et tamquam de homine de lapide dicat *λαθών τις*? Itaque Veneti *λίθος* verum quidem interpre-

1) Noli offendere in *ἀχαριζόμεν* quod sequitur. v. 679 enim Ioannes Iacobus Oeri Helvetius, ex amicis meis ut ipse vult *παρακοπώτατος*, nihilominus vero de Aristophane optime meriturus, spurium esse hoc anno dissertatione quam de responsionis apud Aristophanem ratione et generibus conscripturus est, docebit.

tamentum sed tamen interpretamentum esse et ioci bonam partem destruere iudicandum est.

Ib. v. 259 G. Hermannus cum legisset Venetum pro βόρβορος exhibere βάρβαρος Bergkio et Meinekio facile probavit scribendum esse:

ἀλλ' οὐτοσί μοι μάρμαρος φαίνεται πατοῦντι,

Richtero non item, quem tamen non satis sibi parem habuit adversarium. Videmus quid de hac re iudicandum sit. Ac primum quidem Hermannus¹⁾ haec dicit: „Legebatur βόρβορος. At quomodo hic senex altero ut lutum evitaret monito ἀλλὰ dicere potest? quomodo, quod gravius est, si et ipse se in luto incedere sentit, non pluisse potius quam intra quartum diem futuram esse pluviam dicere? Immo durum sibi atque arefactum solum videri dicat necesse est.“ Quod homo doctissimus primum de ἀλλὰ dicit, cum ea ratione cohaeret, qua hos versus omnes inter chori senes distribuit, quam rationem omnes editores iure improbaverunt. Ac facile intellegitur, quid haec particula in codicum scriptura velit; ut enim saepe nihil significat nisi transitum fieri ex alia re in aliam, ita hoc loco chorum sese a puero ad se ipsum convertere et quasi novam sententiarum seriem incipere indicat. Similiter Plut. 61 Chremylus postquam servum reprehendit, ad Plutum conversus pergit: ἀλλ' εἴ τι χείρεις ἀνδρὸς εὐόρκου τρόποις ἐμοὶ φράσσον κτλ. Quod vero Hermannus altero loco dixit, mirum esse senem inde, quod se in luto incedere sentiret, concludere intra quartum diem futuram esse pluviam nec potius pluisse, hoc sine dubio vere dictum est neque a Richtero impugnari debebat, qui haec satis mira adnotavit: „Senes ubi caenum vident a se calcatum, meminisse quoque dierum consentaneum est, quibus proxime pluebat. Quorum dierum numerum cum ut par est hodieque et naturae conveniens humanae,

1) De choro Vesp. p. 7.

memoria non tenerent, dicunt *ἡμερῶν τεττάρων τὸ πλεῖστον* i. e. iam quartum hunc diem. „Maxime necesse est Deum fecisse pluviam iam quartum hunc diem, scilicet: tantum ego video luti et calco“ cf. 490 *πεντήκοντ' ἐτῶν*, Lys. 280 *ἔξ ἐτῶν ἄλουτος*.“ Si senes hoc dicerent, absurdissime quod scire debent conligerent ex luti altitudine — pluisse per paucos dies proximos. Nec magis mihi probantur, quae deinde homo doctissimus dicit: „Iam sequitur altera senum observatio: Neque cessabit pluere, quum fungos in lucernis increvisse videam. Itaque ex hac mea explicatione senes duas res exponunt, *τὸν βόρβορον* lutum et *τοῖς μύκητας* fungos; utramque coniectando et senilem in modum disserendo pluribus.“ Ego quidem mihi persuadere non possum, observationem, quae omnino non facta est, tamquam facta sit argumentis posse confirmari. Sed qui a Richtero non refutatus est Hermannus tamen erravit. Ut enim primum telis eum adgrediar eis similibus quibus ipse vulgatam impugnavit, quomodo tandem senes inde, quod solum durum atque arefactum vident, tam facile concludere possunt, intra quattuor dies fore ut pluat? Deinde vero homo doctissimus id quidem recte intellexit, enuntiatum quod est *κοὺκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἡμερῶν τεττάρων τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἀναγκαίως ἔχει τὸν θεὸν ποιῆσαι* ad futurum tempus referendum esse, quae autem ratio intercederet inter hoc enuntiatum et id quod antecedit eum propterea fugit, quod non satis attendebat ad *κοὺκ* (v. 260) et *γούν* (v. 262) voculas. Ut enim haec particula significat, v. 262 causam continere, cur senes putent fore ut pluat, ita v. 260 *καὶ* docet, id quod his duobus versibus contineatur, aliquid novi et ab eo quod antecedit diversi adferre. Totius igitur loci ratio haec est. Puer sese iterum tam graviter punitum chorum lucernis extinctis in tenebris et luto relicturum esse minatur; cui senex, qua sui fiducia iudices etiam potentissimos homines condemnare consueti esse solent: „Mihi“ inquit „te etiam poten-

tiores poenas dant.“ Eodem temporis momento accidit, ut ille omnipotens in lutum ingrediatur et exclamet: „At hic mihi vadenti lutus esse videtur.“ Sed animo correpto pergit de tempestate fusius agens: „Nec fieri potest, quin etiam his proximis diebus pluat; fungi certe incrementa sumunt etc.“

Iam ipsi optimorum codicum ope emendandi periculum subibimus. Primum Eq. 388 in iudicium vocemus; ubi in omnibus aliis codicibus legitur *μηδὲν ὀλίγον ποίει*, unus Ravennas exhibet *μηδὲν ἔλαττον ποίει*. Illam scripturam omnes receperunt; nam Dindorfius, qui *μηδὲν ἔλαφρον ποίει* scribendum esse coniecerat, in Oxoniensi editione ceterorum exemplum secutus est. At parum recte hi omnes egisse videntur. Berglerus quidem adtulerat Thucydidis locos qui videbantur similes hos: 8,15 *καὶ ὀλίγον ἐπράσσετο οὐδὲν*, 2,8 *ὀλίγον τε ἐπενόουν οὐδὲν ἀμφοτέρου*, cf. 7,59, ib. 87 *ὀλίγον οὐδὲν κακοπαθήσαντες*; sed differunt hi loci ab Aristophanis, quod his locis litotes agnoscenda est, qua orationis vis quam maxime augetur, hoc loco, de quo agitur, agnosci non potest. Sed multo etiam maiorem dubitationem ipsa illa optimi, ut vidimus, in hac fabula codicis Ravennatis varia lectio movet, quae interpreti quomodo deberi Dindorfio videri potuerit, ego non adsequor. Nam quamquam quae nunc leguntur *μηδὲν ἔλαττον ποίει* per se ferri nequeunt, tamen ea omnino falsa esse tum demum mihi persuaseris, si demonstraveris inter *μηδὲν* et *ἔλαττον* nihil intercidere potuisse, quo restituto et metri et sententiae integritati satisfaceret. At non solum hoc non poteris demonstrare, verum etiam in hac antistropha nonnulla verba intercidisse iamdudum intellectum est. Erraverunt vero qui post *φᾶνλον ὧδ'* duos creticos intercidisse putaverunt; his enim verbis ne potest quidem quicquam addi. Quid igitur probabilius esse potest quam illam lacunam inter *μηδὲν* et *ἔλαττον* quae-

rendam esse? Qualia vero verba interciderint velut ex hoc exemplo discere potes:

μηδὲν ὦν ἀρτίως νῦν ἔλαττον ποίει.

Scilicet chorus videtur insiciarium admonuisse, ne a proposito desisteret neve inimicum animum remitteret.

Ran. 263 οὐδὲ μὴν ἡμᾶς σὺ πάντως simulac legi, in ἡμᾶς σὺ verborum conlocatione offendi, quorum alterum quamvis maiore vi praeditum priori non antecedere non poteram satis mirari. Sed mox etiam γε desideravi, quo σὺ pronomem ἡμᾶς pronomini oppositum efferretur. Quaesivi igitur, num quid auxilii loco haud dubie corrupto ex codicibus peti posset. Atque inveni in Ravennate γε legi supra scripto σὺ pronomine. Itaque non dubitavi primum σύ γε restituere, deinde ut etiam conlocatio horum verborum corrigeretur, inverso ordine σύ γ' ἡμᾶς scribere. Quo facto nihil relicuum erat, nisi ut πάντως vocabulo transposito scriberetur:

οὐδὲ μὴν πάντως σύ γ' ἡμᾶς,

quae verba quin ipsius Aristophanis fuerint non dubito. Nec vereor, ne Bergkii huic scripturae eam, quam ipse non tam recipiendam proposuit quam ut aliquando in codice aliquo inveniretur, optavit: ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς σε πάντως praepositurus sit.

Plu t. 258 vulgo legebatur:

ὡς εἰκός ἐστιν ἀσθενεῖς γέροντας ἀνδρας ἦδη.

Meinekii haud dubie nulla alia de causa quam quod ἦδη participium requirit, quo cum substantivo coniungatur, scripsit:

ὡς εἰκός ἐστιν ἀσθενεῖς γέροντας ὄντας ἦδη.

Haec emendatio eo sese commendat, quod quae in γέροντας ὄντας verbis auditur παρήχησις Aristophani in deliciis fuisse videtur, vid. Ach. 222 γέροντας ὄντας, Eq. 533 ἀλλὰ γέρων ὦν περιέζοει, Vesp. 278 τὸ σφυρὸν γέροντος ὄντος, ib. 1384 ἦδη γέρων ὦν, Av. 1256 οὕτω γέρων ὦν, Eccl. 323 ὅτι γέρων ὦν ἡγάμη γυναιχ', qua occa-

sione data non possum quin notem Bergkii errorem, qui Vesp. 1192 quia Venetus exhibet ἦδη γέρων ὦν πολιοῦς ὦν pro ἦδη γέρων ὦν καὶ πολιοῦς „fortasse“ scribendum esse suspicatus est ἦδη γέρων καὶ πολιοῦς ὦν, quod Aristophanem scripsisse nego. Sed talia ut tenebimus, ubi in codicibus tradita sunt, ita cavendum est, ne ipsi ultro inferamus. Nam hoc quam periculosum sit ex Cobeti et Meinekii in eodem genere communi errore intellegitur, quo Eq. 270 pro:

ὥσπερὲι γέροντας ἡμᾶς καὶ κοβαλικεύεται
scripserunt:

ὥσπερὲι γέροντας ὄντας καὶ κοβαλικεύεται,
a codicibus eo adiuti, quod in Ravennate ἡμᾶς omissum est. Cuius emendationis qui auctor fuit Cobetus Mnem. IV. p. 133 postquam Ach. 221, ubi Ravennas exhibet *μηδέπερ γέροντας ἐκφυγῶν Ἀχαρνέας* cum hoc loco contulit, sic pergit: „Idem utrobique vitium est, eodem modo natum et tollendum quoque: nempe ut hic apud omnes recte scribitur *μηδέπερ γέροντας ὄντας* 1), sic illic scribendum *ὥσπερὲι γέροντας ὄντας*. Qui codicem Venetum scripsit, de suo ἡμᾶς interpolavit, ut passim Aristophanem levibus coniecturis suo arbitrio refinxit.“ Ex eis quae supra exposuimus elucet hanc notam in deteriorum potius codicum, qui et ipsi ἡμᾶς praebent, archetypum quam in Veneti librarium cadere, illum autem interpolatum esse non negamus. At Cobetus neque ἡμᾶς ferri non posse neque ὄντας requiri ullo modo demonstravit; nam eorum, de quibus in proximis egit locorum (Nicostr. ap. Ath. III, 118 E, ubi recte scripsisse videtur *κατεσθίωντες ὄντες δώδεκα*, Hermipp. ap. Ath. VIII. 344 D *ἐν' ὄντα*, Arist. Vesp. 693 *δύ' ὄντε*) longe

1) Fritzschi ad Thesm. 683 maluit *μηδέπερ γέροντας ἀνδρας*, quod ipse viderit, quomodo defendat; mihi videtur *μηδέπερ* particula *ὄντας* participium requirere.

diversam esse rationem nemo non intellegit. Sed haec emendatio non solum non necessaria esse videtur, verum etiam aperte falsa est. Eadem enim omnium quicunque huc pertinent locorum congeries, in qua nituntur, quae supra de *ὡσπερ* particulae usu disputavimus, etiam hoc me docuit, Aristophanem substantivo cum *ὡσπερ* coniuncto *ὢν* participium adiungere noluisse, sed *ὡσπερ* cum nudo maluisse coniungere substantivo. Sed ut huic coniecturae lex quam ipse poeta sibi scripsit, ita Meinekii, a qua exorsi sumus, alia lex obstat, quam tu, si in Aristophane criticum agere volueris, bene ages si ubique observabis. Cum enim in Aristophanis dicendi usu dici nequeat quanta sit constantia, non solum cavendum est, ne, quod ab usu poetae abhorreat, vel a codicibus traditum teneamus vel ultro recipiamus, verum etiam, ne, quod ei egregie conveniat, levi animo removeamus. Atqui *ἀνῆρ* vocabuli cum *γέρον* coniunctio apud Aristophanem usitatissima est, vid. *ἀνῆρ γέρον* Ran. 139. Plut. 658, *γέροντας ἄνδρας* Ach. 679, *γέροντες ἄνδρες* Plut. 628, *γέρον ἀνῆρ* ib. 1066. Ergo *γέροντας ἄνδρας* tuebimur. Circumspicienti vero quo alio vocabulo extruso *ὄντας* in hunc versum reduci possit, sua sponte *ἔστιν* occurrit, quod apud *εἰκός* fere omittitur, et hoc loco in Ravennate frustra quaeritur. Itaque vix dubitari potest, quin Aristophanes scripserit:

ὡς εἰκός ὄντας ἀσθενεῖς γέροντας ἄνδρας ἦδη. —

Eadem emendandi via ingredienda est Plut. 1122, ubi vulgo legitur:

ισχάδας, ὅσ' εἰκός ἔστιν Ἐρμῆν ἐσθίειν.

Apparet enim enuntiatum quod est *ὅσ' εἰκός ἔστιν Ἐρμῆν ἐσθίειν* a poeta ideo adiectum esse, ut omnia quaecunque reliqua essent breviter comprehenderentur. In talibus vero comprehensionibus quid usus Aristophanis postulet, ex his exemplis disci potest: Plut. 626 *καὶ τ' ἄλλ' ὅσ' ἔστιν ἔνδον ἠὲ τρεπισμένα*, Eccl. 598 *τὴν γῆν πρῶτιστα ποιήσω κοινήν πάντων καὶ τὰ γροίκων καὶ τ' ἄλλ' ὀπίσ'*

ἔστιν ἐκάστῳ, Pac. 596 ὥστε σὲ τὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ νέα
σικκίδια τ' ἄλλα θ' ὀπ' ὅσ' ἐστὶ φυτόν τι προσγελάσεται. Non
dubito igitur quin illo Pluti loco ἔστιν eiecto scriben-
dum sit :

ισχάδια τ' ἄλλα θ' ὅσ' εἰκὸς Ἐρμῆν ἐσθίειν.

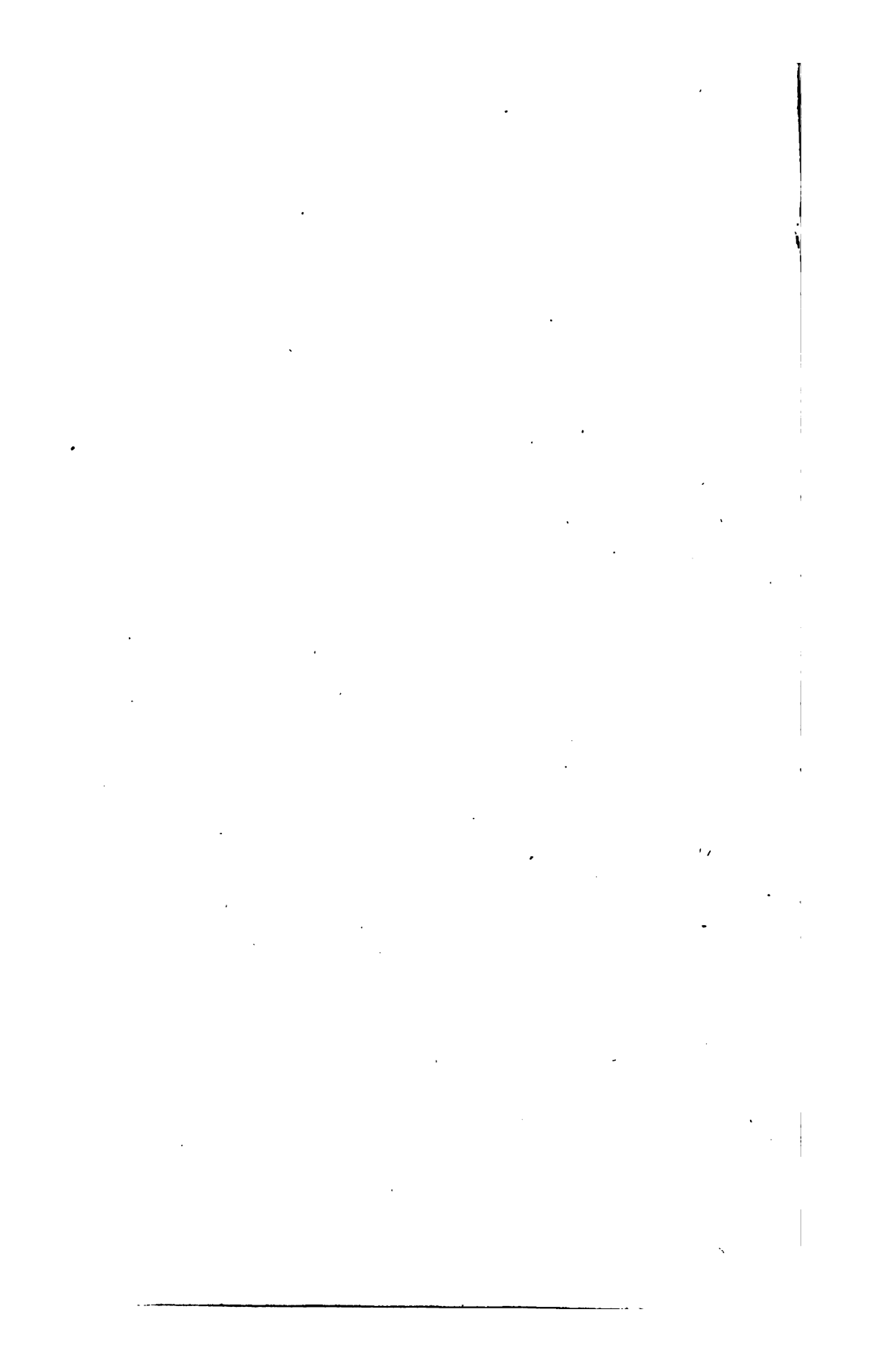
Cuius scripturae vestigia insunt in Ravennatis le-
ctione ἰσχάδας θ' ἄς εἰκὸς.

INDEX.

<p>Arist. Ach. 178 . . . . p. 26. — 221 . . . . p. 36. — 912 . . . . p. 27. Eq. 177 . . . . p. 15. — 270 . . . . p. 36. — 346 . . . . p. 2. — 388 . . . . p. 34. — 517 . . . . p. 3. — 676 . . . . p. 17. — 679 . . . . p. 31. — 711 . . . . p. 13. — 741 . . . . p. 16. Nub. 214 . . . . p. 26. — 664 . . . . p. 27. — 817 . . . . p. 30. — 1192 . . . . p. 27. — 1198 . . . . p. 4. Vesp. 155 . . . . p. 6. — 247 . . . . p. 31. — 259 . . . . p. 32. — 694 . . . . p. 17. — 1192 . . . . p. 36. — 1228. 4. . . . p. 22.</p>	<p>Arist. Vesp. 1369 . . . . p. 28. — 1490 . . . . p. 17. Pac. 187 . . . . p. 26. — 223 . . . . p. 25. — 261 . . . . p. 25. Av. 90 . . . . p. 26. — 1543 . . . . p. 21. 30. Ran. 57 . . . . p. 24. — 83 . . . . p. 26. — 263 . . . . p. 35. — 513 . . . . p. 17. — 757 . . . . p. 6. — 1220 . . . . p. 27. — 1397 . . . . p. 17. Plut. 50 . . . . p. 11. — 258 . . . . p. 35. — 339 . . . . p. 16. — 422 . . . . p. 4. — 664 . . . . p. 29. — 1122 . . . . p. 37. Soph. Phil. 585 . . . . p. 23. O. R. 403 . . . . p. 3.</p>
--	---

OCT 10 1988

REC 6 1988

OCT 4 1988

